वर्ष:03 - अंक:-25 - एप्रिल 2025

International Year of Cooperatives 2025
Cooperatives Build a Better World

IFFCO
पूर्णतः सहकारी स्वामित्व
Wholly owned by Cooperatives

सर्व सहकार, सर्व साकार

सहकार उदय

सुधारित देशी बियाण्यांमुळे शेतीत बदल होईल

बियाणे संशोधन केंद्र शेतकऱ्यांच्या समृद्धीचा आधार बनेल 12

सहकारी शिक्षण आणि प्रशिक्षण मजबूत केले जाईल 14

International Year of Cooperatives 2025

निर्देशांक

सर्व सहकार, सर्व साकार
सहकार उदय

एप्रिल 2025, अंक 25, वर्ष 03

संपादकीय मंडळ
(मुख्य संपादक)
संतोष कुमार शुक्ला
संपादक
रोहीत कुमार
सहाय्यक संपादक
अंक अंजलीदीप
सदस्य
माधवी.एम. विप्रदास
विवेक सक्सेना
हितेंद्र प्रताप सिंग
राशीद आलम

काही अभिप्राय किंवा प्रतिसाद असल्यास आमच्याशी येथे संपर्क साधा:
sahkaruday@iffco.in

सह महाव्यवस्थापक (सहकारिता विकास)
IFFCO Sadan, C-1, District Centre, Saket Place, New Delhi 110017
इफको सदन, सी-1, डिस्ट्रिक्ट सेंटर, साकेत प्लेस, नवी दिल्ली 110017

तुम्ही आमच्याशी येथे देखील संपर्क साधू शकता:
Iffco.coop
IFFCO_PR
Iffco_coop

प्रकाशक: इंडियन फार्मर्स फर्टिलायझर कोऑपरेटिव्ह लिमिटेड.
मुद्रण : एनसीयूआई प्रिंटिंग प्रेस, बी 81, सेक्टर 80, नोएडा, उत्तर प्रदेश-201305

सुधारित देशी बियाण्यांमुळे शेती बदलेल

विकसित भारताचा संकल्प पूर्ण करण्यासाठी, पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली भारत सरकार बहुआयामी विकास योजनांना चालना देत आहे. यासाठी ग्रामीण समृद्धीसाठी ठोस आणि मूलभूत उपक्रमही हाती घेतले जात आहेत.

पृष्ठ कथा — पृष्ठ 06

पृष्ठ 18

विकासात नील अर्थव्यवस्था महत्वाची ठरेल

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी म्हटले आहे की भारताची नील अर्थव्यवस्था देशाच्या विकासात महत्वाची भूमिका बजावेल आणि या क्षेत्रातील तामिळनाडूची ताकद जागतिक स्तरावर ओळखली जाईल.

पृष्ठ 20

भारत जागतिक नेता होण्याच्या दिशेने वाटचाल करत आहे

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली, गेल्या 11 वर्षांत, भारत 'जागतिक नेता' बनण्याच्या दिशेने प्रगती करत आहे आणि देशाच्या प्रत्येक क्षेत्रात अनेक प्रकारच्या व्यवस्था आणि विकासाला सुरुवात झाली आहे.

पृष्ठ 22

चांगल्या आरोग्य सुविधा पुरवणे हे सरकारचे प्राधान्य आहे

पृष्ठ 24

सीआरपीएफची कोब्रा बटालियन पाहून नक्षलवादी घाबरतात

पृष्ठ 26

वक्फच्या धार्मिक दान कार्यात गैर-मुस्लिम लोकांना सहभागी होता येणार नाही.

पृष्ठ 28

त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठामुळे सहकाराचे भविष्य उज्ज्वल होईल.

पृष्ठ 25

भारत लवकरच जगातील तिसरी सर्वात मोठी अर्थव्यवस्था बनेल

पृष्ठ 29

सहकारी संस्था इफकोच्या प्राधान्यक्रमांमध्ये साहित्य आणि संस्कृतीचाही समावेश आहे.

भारत बियाण्यांपासून बाजारपेठेपर्यंत प्रगती करेल

देशातील ग्रामीण विकास आणि आर्थिक सक्षमीकरणासाठी सहकारी संस्था एक व्यापक आधार बनत आहेत. देशाची कृषी व्यवस्था सुधारण्यासाठी आणि शेती फायदेशीर बनवण्यासाठी सहकारी क्षेत्रात बहुआयामी प्रयत्न केले जात आहेत. या दिशेने एक दूरगामी पाऊल उचलत, सहकार मंत्रालयाने भारतीय बियाणे सहकारी संस्था लिमिटेड (बीबीएसएसएल) ची स्थापना केली आहे जी शेतकऱ्यांना प्रमाणित आणि सुधारित प्रकारचे घरगुती बियाणे उपलब्ध करून देण्याच्या दिशेने वाटचाल करत आहे. यामुळे विविध सहकारी संस्थांद्वारे देशात दर्जेदार बियाण्यांचे उत्पादन वाढेल तसेच बियाण्यांच्या आयातीवरील अवलंबित्व कमी होईल आणि भारताला बियाणे निर्यात करण्यास सक्षम बनवण्यास हातभार लागेल. या दिशेने एक महत्त्वपूर्ण प्रयत्न म्हणून, सर्वोच्च सहकारी संस्था इफको गुजरातमधील गांधीनगर जिल्ह्यातील कलोल येथे बियाणे संशोधन केंद्राची पायाभरणी केली आहे. हे बियाणे केंद्र शेतकऱ्यांच्या समृद्धीमध्ये महत्त्वाची भूमिका बजावेल आणि बियाणे उत्पादनात मोठे योगदान देईल.

केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी या संशोधन केंद्राची पायाभरणी करताना, इफ्को आणि सर्व सहकारी संस्थांना सहकारी क्षेत्राद्वारे चांगल्या आणि पारंपारिक बियाण्यांच्या उत्पादनात योगदान देण्याचे आवाहन केले आणि सांगितले की हे पाऊल देशातील पीक उत्पादन वाढवण्यासाठी आणि शेतकऱ्यांना दर्जेदार बियाणे पुरवण्यासाठी एक मैलाचा दगड ठरेल. पीक उत्पादनात सुधारणा करणे आणि स्थानिक नैसर्गिक बियाण्यांचे संवर्धन आणि प्रोत्साहन देणे यामुळे शेतीमध्ये मौल्यवान बदल घडून येतील.

सहकारी संस्थांच्या माध्यमातून, बीबीएसएसएल भारतात दर्जेदार स्वदेशी बियाण्यांचे उत्पादन वाढविण्यास मदत करेल. यामुळे आयात केलेल्या बियाण्यांवरील आपले अवलंबित्व कमी होईल आणि कृषी उत्पादनात वाढ होईल. कृषी उत्पादन वाढल्याने ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला निश्चितच चालना मिळेल आणि देश स्वावलंबी भारताकडे वाटचाल करेल. सहकारी संस्थांद्वारे होणारा हा बदल देशाच्या कृषी व्यवस्थेत वरदान ठरेल. प्रमाणित बियाण्यांच्या उत्पादनात शेतकऱ्यांची भूमिका सुनिश्चित करून बीबीएसएसएल बियाणे बदलण्याचा दर आणि वाण बदलण्याचा दर वाढविण्यास मदत करेल. हे प्राथमिक कृषी पतसंस्था (पॅक्स) द्वारे बियाण्यांचे उत्पादन, चाचणी, प्रमाणन, खरेदी, प्रक्रिया, साठवणूक, ब्रँडिंग, समतलीकरण आणि पॅकेजिंगवर लक्ष केंद्रित करेल.

सहकार उदय' मासिकाच्या या अंकात, 'सहकारी बँकिंग' या विषयावरील संक्षिप्त लेखांसह इतर उपयुक्त माहिती सादर करण्यात आली आहे. आम्हाला विश्वास आहे की हा अंक तुमच्यासाठी माहितीपूर्ण आणि उपयुक्त ठरेल.

सादर, धन्यवाद, **जय सहकार**

7/10/25, 5:04 PM Sahkar Uday 25 issue - Marathi

International Year of Cooperatives 2025
Cooperatives Build a Better World

गेल्या दशकात, आम्ही आमच्या गरीब बंधू आणि भगिनींना सक्षम करण्यासाठी सतत मिशन मोडमध्ये काम केले आहे, ज्यामुळे त्यांचे जीवन खूप सोपे झाले आहे. विकासाच्या मार्गातील अनेक अडथळे आपण दूर केले आहेत, ज्यामुळे देशाच्या संपूर्ण क्षमतेचा वापर देशवासीयांच्या कल्याणासाठी केला जात आहे.

श्री नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान

मोदी सरकारमध्ये, ग्रामीण भारताच्या आर्थिक सक्षमीकरणाचे केंद्र सहकार बनत आहे. श्वेत क्रांती 2.0 द्वारे सहकारी दुग्ध क्षेत्राला एक नवीन जीवन मिळत आहे. प्रत्येक गावात दुग्ध सहकारी संस्थांच्या पोहोचाचा थेट फायदा दुग्ध क्षेत्रातील शेतकऱ्यांना होईल.

श्री अमित शाह
केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री

भारताला पहिले राष्ट्रीय सहकारी विद्यापीठ मिळाले. या विद्यापीठाची स्थापना करून, केंद्र सरकारने तळागाळातील सहकारी चळवळीला बळकटी देण्यासाठी एक महत्वाचे पाऊल उचलले आहे.

श्री मुरलीधर मोहोळ,
केंद्रीय सहकार राज्यमंत्री

गुजरातमधील शांततेचे मुख्य रहस्य म्हणजे सहकार्याद्वारे रोजगार उपलब्ध करून देणे. सरदार पटेल, त्रिभुवनदास पटेल, उदयभान सिंह आणि वैकुंठ मेहता यांच्या काळापासून राबविल्या जाणाऱ्या सहकारी उपक्रमांना अधिक बळकटी देण्यासाठी पंतप्रधान श्री नरेंद्रभाई मोदी यांनी सहकार मंत्रालयाची स्थापना करण्याचे महत्त्वाचे काम केले.

श्री दिलीप संघानी
अध्यक्ष, एनसीयूआय आणि इफको

इफ्को नॅनो खतांचे चांगले उत्पादन, मार्केटिंग आणि इफ्कोच्या आर्थिक नफ्यासाठी सर्वांनी कठोर परिश्रम केले. गेल्या आर्थिक वर्षात इफकोच्या चांगल्या निकालांमध्ये संपूर्ण इफको कुटुंब, शेतकरी आणि सहकारी बांधवांनी यशस्वीरित्या योगदान दिले.

डॉ. उदय शंकर अवस्थी,
व्यवस्थापकीय संचालक आणि मुख्य कार्यकारी अधिकारी, इफको

भारतातील इफकोची "बियाणे संशोधन केंद्रे" शेतकऱ्यांची आर्थिक समृद्धी वाढविण्यात महत्वाची भूमिका बजावतील आणि कृषी क्षेत्रात नावीन्यपूर्णता आणि समावेशक वाढीला सक्रियपणे प्रोत्साहन देतील.

सहकार मंत्रालय,
भारत सरकार

https://online.pubhtml5.com/dhhsc/qdje/ 4/32

देशातील सर्व गावांमध्ये सहकारी संस्थांचा विस्तार होत आहे.

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली, भारत सरकार देशातील सहकारी क्षेत्राला व्यापक आयाम देत आहे. ग्रामीण भारताच्या अर्थव्यवस्थेला बळकटी देण्यासाठी सहकाराला एक आदर्श म्हणून स्थापित करण्यासाठी अनेक बहुआयामी उपक्रम हाती घेतले जात आहेत. यासोबतच, देशभरातील ज्या गावांना आतापर्यंत सहकारी संस्थांच्या पोहोचापासून वंचित ठेवण्यात आले होते, तिथे दोन लाख नवीन सहकारी संस्था उघडल्या जात आहेत. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी अलीकडेच भारतीय संसदेत या संदर्भातील माहिती दिली. एका प्रश्नाच्या लेखी उत्तरात, श्री शाह म्हणाले की, राज्य आणि केंद्रशासित प्रदेश सरकारांच्या सहकार्याने देशातील सर्व पंचायती आणि गावांना समाविष्ट करण्यासाठी दोन लाख नवीन बहुउद्देशीय प्राथमिक कृषी पतसंस्था (एम-पॅक्स), दुग्ध आणि मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्था स्थापन करण्याची योजना मंजूर करण्यात आली आहे. भारत सरकारच्या अनेक विद्यमान योजना, जसे की दुग्धशाळा पायाभूत सुविधा विकास निधी (डीआयडीएफ), राष्ट्रीय दुग्ध विकास कार्यक्रम (एनपीडीडी), पंतप्रधान मत्स्य संपदा योजना (पीएमएमएसवाय) इत्यादींचा विस्तार याद्वारे केला जाईल. हे राष्ट्रीय कृषी आणि ग्रामीण विकास बँक (नाबार्ड), राष्ट्रीय दुग्ध विकास मंडळ (एनडीडीबी) आणि राष्ट्रीय मत्स्यव्यवसाय विकास मंडळ (एनएफडीबी) यांच्या सहकार्याने राबविले जात आहे. या योजनेअंतर्गत, नव्याने स्थापन झालेल्या दुग्ध आणि मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्थांना त्यांच्या क्रियाकलापांमध्ये विविधता आणण्यासाठी दूध चाचणी प्रयोगशाळांसारख्या आवश्यक पायाभूत सुविधांची स्थापना आणि आधुनिकीकरण करण्यास सक्षम करण्यासाठी सरकारी योजनांचा प्रसार केला जात आहे.

➲ ग्रामीण भारताच्या अर्थव्यवस्थेला बळकटी देण्यासाठी सहकारी क्षेत्रात एक मजबूत मॉडेल म्हणून स्थापित करण्यासाठी अनेक बहुआयामी उपक्रम हाती घेतले जात आहेत.

श्री शाह यांनी संसदेद्वारे देशवासीयांना माहिती दिली की, पीएसीएसच्या व्यावसायिक क्रियाकलापांमध्ये विविधता आणण्यासाठी, सरकारने सर्व राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांसाठी पीएसीएससाठी मॉडेल उपनियम तयार केले आहेत, जे पीएसीएसला दुग्धव्यवसाय, मत्स्यपालन, फुलशेती, गोदामे उभारणे, प्रक्रिया करणे, कृषी उत्पादनांचे विपणन, कस्टम हायरिंग सेंटर्स, कॉमन सर्व्हिस सेंटर्स (सीएससी), फेअर प्राईस शॉप्स (एफपीएस) आणि सामुदायिक सिंचन इत्यादी 25 हून अधिक आर्थिक उपक्रम हाती घेण्यास सक्षम करतात. बहुउद्देशीय पीएसीएस म्हणून नवीन पीएसीएसची नोंदणी त्यांना तसेच त्यांच्या शेतकरी सदस्यांना त्यांच्या व्यावसायिक क्रियाकलापांमध्ये विविधता आणण्यास, बाजारपेठ आणि कर्जापर्यंत पोहोच वाढविण्यास आणि स्वतःसाठी उत्पन्नाचे अतिरिक्त स्रोत निर्माण करण्यास सक्षम करते. ते म्हणाले की, जानेवारी 2025 पर्यंत देशभरातील राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांमध्ये 12,957 नवीन एम-पॅक्स, दुग्धव्यवसाय आणि मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्थांची नोंदणी झाली आहे आणि 17,10,224 शेतकरी सदस्य या संस्थांशी जोडलेले आहेत. या नव्याने स्थापन झालेल्या सहकारी संस्थांच्या स्थापनेमुळे त्यांच्या शेतकरी सदस्यांना त्यांच्या कृषी उत्पादनांचे विपणन, त्यांच्या बाजारपेठेचा आकार वाढवणे, त्यांचे उत्पन्न वाढवणे, कर्ज सुविधा उपलब्ध करून देणे आणि गावपातळीवरच इतर सेवा मिळवणे यासाठी आवश्यक असलेले दुवे मिळण्यास मदत होते, ज्यामुळे ग्रामीण अर्थव्यवस्था मजबूत होण्यास हातभार लागतो.

सुधारित देशी बियाण्यांमुळे शेती बदलेल

- 19,674 सहकारी संस्था बीबीएसएसएल चे सदस्य आहेत.
- सात वर्षांत 18 हजार कोटी रुपयांचा बियाण्यांचा व्यवसाय

सहकार उदय टीम

विकसित भारताचा संकल्प पूर्ण करण्यासाठी, पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली भारत सरकार बहुआयामी विकास योजनांना चालना देत आहे. यासाठी ग्रामीण समृद्धीसाठी ठोस आणि मूलभूत उपक्रमही हाती घेतले जात आहेत. खेड्यांमध्ये राहणाऱ्या देशातील मोठ्या लोकसंख्येच्या उपजीविकेचे मुख्य साधन असलेल्या शेतीला फायदेशीर बनवण्यासाठी आणि शेतकऱ्यांचे उत्पन्न दुप्पट करण्यासाठी सहकारी क्षेत्रात केल्या जाणाऱ्या अनेक प्रयत्नांपैकी भारतीय बियाणे सहकारी संस्था लिमिटेड (बीबीएसएसएल) ची स्थापना ही एक नाविन्यपूर्ण उपक्रम आहे. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांच्या मार्गदर्शनाखाली, बीबीएसएसएल सहकार क्षेत्रात महत्त्वाची भूमिका बजावेल. पीक उत्पादन सुधारण्यासाठी आणि स्वदेशी नैसर्गिक बियाण्यांचे संवर्धन आणि प्रोत्साहन देण्यासाठी एक प्रणाली विकसित करताना सहकारी नेटवर्कद्वारे भारत ब्रँड अंतर्गत दर्जेदार बियाणे तयार करणे, खरेदी करणे आणि वितरण करणे यासाठी बीबीएसएसएल ची स्थापना करण्यात आली आहे. सहकारी संस्थांद्वारे भारतात दर्जेदार बियाण्यांचे उत्पादन वाढवण्यास बीबीएसएसएल मदत करेल. श्री शाह म्हणाले की, ही सहकारी संस्था भारताच्या बियाणे उत्पादनात महत्त्वाचे योगदान देणार आहे. बीबीएसएल भारतातील स्थानिक आणि पारंपारिक बियाण्यांचे संरक्षण करेल आणि त्यांची अनुवांशिकता आणि शुद्धता देखील सुनिश्चित करेल. ही नवनिर्मित सहकारी संस्था येत्या काळात बियाणे संवर्धन, विकास आणि संशोधन कार्यात महत्त्वपूर्ण योगदान देईल. बीबीएसएसएल भारतातून प्रमाणित बियाण्यांची निर्यात वाढवेल. या सहकारी संस्थेचा संपूर्ण नफा शेतकऱ्यांमध्ये वाटला जाईल.

देशातील पीक उत्पादन सुधारण्यात आणि स्थानिक नैसर्गिक बियाण्यांचे संवर्धन आणि प्रोत्साहन देण्यासाठी एक प्रणाली विकसित करण्यात बीबीएसएसएल एक महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावत आहे. देशी बियाण्यांचे संवर्धन, संवर्धन आणि उत्पादन वाढवण्यासाठी स्थापन करण्यात आलेल्या या राष्ट्रीय स्तरावरील सर्वोच्च सहकारी बहु-राज्यीय बियाणे समितीची मुख्य

7/10/25, 5:04 PM Sahkar Uday 25 issue - Marathi

भारत हा अशा काही देशांपैकी एक आहे जिथे प्राचीन काळापासून शेती केली जात आहे. म्हणूनच आपले पारंपारिक बियाणे निसर्गपूरक आणि आरोग्यदायी आहेत. सध्या जगात अशा बियाण्यांना मोठी मागणी आहे. आपल्याला पारंपारिक बियाण्यांचे जतन करून आरोग्यदायी अन्न तयार करण्याची गरज आहे. हे बीबीएसएलएल द्वारे केले जाईल.

- श्री अमित शाह
केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री

जबाबदारी सहकारी संस्थांद्वारे देशात दर्जेदार बियाण्यांचे उत्पादन वाढविण्यास मदत करणे आहे. बियाणे समितीच्या यशामुळे देशातील कृषी उत्पादनात स्वाभाविकपणे वाढ होईल, ज्यामुळे ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला चालना मिळेल. यामुळे आयात केलेल्या बियाण्यांवरील आपले अवलंबित्व कमी होईल आणि 'मेक इन इंडिया'ला चालना मिळेल. हे निश्चितच भारताला स्वावलंबी बनवेल.

18 हजार कोटी रुपयांच्या बियाणे व्यवसायाचे लक्ष्य

इंडियन सीड कोऑपरेटिव्ह सोसायटी लिमिटेडकडून मिळालेल्या माहितीनुसार, बीबीएसएसएलने पहिल्या व्यवसाय वर्षात म्हणजेच 2025-26 मध्ये 270 कोटी रुपयांच्या उलाढालीचे लक्ष्य ठेवले आहे. संस्थेने पुढील सात वर्षांत 19 लाख टन बियाण्यांच्या विक्रीसह 18 हजार कोटी रुपयांची उलाढाल करण्याचे लक्ष्य ठेवले आहे. ही सर्वोच्च सहकारी संस्था जागतिक मानकांनुसार दर्जेदार बियाण्यांच्या उत्पादनाला प्रोत्साहन देईल, ज्यामुळे कृषी उत्पादन वाढेल आणि शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढवून ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला चालना मिळेल. अलिकडेच, केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी संसदेत एका लेखी उत्तरात माहिती दिली की आतापर्यंत देशभरातील 19,674 सहकारी संस्था बीबीएसएसएल चे सदस्य म्हणून सामील झाल्या आहेत. बीएसएसएलने झारखंड सरकारकडून बियाणे परवाना घेतला आहे. त्याची लॉजिस्टिक्स सिस्टीम झारखंडच्या दुर्गम आणि ग्रामीण भागातही शेतकऱ्यांना वेळेवर बियाणे पुरवेल.

केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांच्या सूचनेनुसार, 2023 मध्ये बहु-राज्य सहकारी संस्था बीबीएसएसएल ची स्थापना करण्यात आली. समितीच्या नियंत्रण आणि मार्गदर्शनासाठी पाच प्रवर्तक संस्थांमधून प्रत्येकी एक प्रतिनिधी निवडून एक अंतरिम मंडळ स्थापन करण्यात आले आणि वैधानिक आवश्यकता पूर्ण करण्यासाठी जुलै 2023 मध्ये एक नियमित मंडळ स्थापन करण्यात आले, ज्याद्वारे मंडळ सदस्यांच्या निवडीनंतर इफको चे विपणन संचालक योगेंद्र कुमार यांची बीबीएसएसएल मंडळाचे अध्यक्ष म्हणून एकमताने निवड करण्यात आली. इंडियन सीड कोऑपरेटिव्ह सोसायटीज लिमिटेडने

https://online.pubhtml5.com/dhhsc/qdje/ 7/32

मोठ्या सहकारी संस्था बियाणे उत्पादनात महत्त्वाची भूमिका बजावतात.

बहु-राज्य सहकारी संस्था (एमएससीएस) कायदा, 2002 अंतर्गत सहकार मंत्रालयाने भारतीय बियाणे सहकारी संस्था मर्यादित (BBSSL) ची स्थापना केली आहे. देशातील सर्वोच्च सहकारी क्षेत्रातील संस्था - भारतीय शेतकरी खत सहकारी लिमिटेड (इफको), कृषक भारती सहकारी लिमिटेड (कृभको), राष्ट्रीय कृषी सहकारी विपणन महासंघ ऑफ इंडिया लिमिटेड (नाफेड), राष्ट्रीय दुग्ध विकास मंडळ (एनडीडीबी) आणि राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळ (एनसीडीसी) यांना बीबीएसएसएल चे प्रवर्तक बनवण्यात आले आहे. बीबीएसएलचे सुरुवातीचे भांडवल 250 कोटी रुपये निश्चित करण्यात आले होते, ज्यामध्ये या पाच प्रवर्तकांनी प्रत्येकी 50-50 कोटी रुपयांचे योगदान दिले आहे. बीबीएसएलचे अधिकृत भागभांडवल 500 कोटी रुपये निश्चित करण्यात आले आहे.

ही समिती भारत सरकारच्या विविध मंत्रालयांच्या विविध योजना आणि धोरणांचा फायदा घेऊन पॅक्स द्वारे दोन पिढ्यांच्या सर्व बियाण्यांचे उत्पादन, चाचणी, प्रमाणन, खरेदी, प्रक्रिया, साठवणूक, ब्रँडिंग, लेबलिंग आणि पॅकेजिंगवर लक्ष केंद्रित करेल. यामुळे सहकाराच्या समावेशक विकास मॉडेलद्वारे पंतप्रधान श्री मोदी यांचे 'सहकार से समृद्धी' हे ध्येय साध्य होण्यास मदत होईल. दर्जेदार बियाण्यांच्या उत्पादनामुळे सहकारी शेतकऱ्यांना त्यांच्या उत्पादनांना चांगला भाव मिळण्यास मदत होईल, तर उच्च उत्पादन देणाऱ्या जातींच्या बियाण्यांचा वापर केल्यास पीक उत्पादनात वाढ होईल.

बीबीएसएसएल चे सदस्यत्व घेण्यासाठी शेअर्स खरेदी करावे लागतील.

भारतीय बियाणे सहकारी संस्थेचे सदस्यत्व मिळविण्यासाठी, तिचे शेअर्स घ्यावे लागतात. राज्यस्तरीय सहकारी संस्थांना प्रति शेअर 1000 रुपये किमतीचे किमान 1000 शेअर्स खरेदी करणे आवश्यक आहे. अशाप्रकारे एकूण 10 लाख रुपये द्यावे लागतील. त्याचप्रमाणे, जर कोणत्याही राष्ट्रीय स्तरावरील सहकारी संस्थेला बीबीएसएसएल चा भाग व्हायचे असेल, तर त्यांना किमान 500 शेअर्स खरेदी करावे लागतील, ज्याचे मूल्य (प्रति शेअर 1000 रुपये) 5 लाख रुपये असेल. त्याच धर्तीवर, राज्यस्तरीय प्राथमिक सहकारी संस्था देखील सदस्य होऊ शकतात. यासाठी त्याला 10,000 रुपयांचे 10 शेअर्स खरेदी करावे लागतील. तर कनिष्ठ स्तरावरील प्राथमिक सहकारी संस्थांना (पॅक्स) सदस्यत्व मिळविण्यासाठी एक हजार रुपयांचा एक शेअर खरेदी करावा लागेल.

असहकार संस्था देखील त्याचे सदस्यत्व मिळवू शकतात. यासाठी, केंद्रीय निबंधकांनी परवानगी दिलेल्या संस्थांना किमान दोन शेअर्स (प्रति शेअर मूल्य 1000 रुपये) खरेदी करण्याची परवानगी असेल. शेअर्स खरेदी करण्यासाठी, तुम्हाला 500 रुपयांचा विहित फॉर्म भरावा लागेल आणि शेअरची किंमत जमा करावी लागेल. बीबीएसएसएल च्या सर्व सदस्यांना दरवर्षी जास्तीत जास्त 20 टक्के लाभांश दिला जाईल.

आर्थिक वर्षाच्या सुरुवातीपासूनच सदस्यता मोहीम सुरू केली. समितीचे अध्यक्ष योगेंद्र कुमार यांनी सर्व सहकारी संस्थांना किसान अॅपद्वारे लवकरच नोंदणी करण्याचे आवाहन केले. बीबीएसएलकडून मिळालेल्या माहितीनुसार, बीबीएसएलच्या सदस्यत्वासाठी देशभरातील सहकारी संस्थांकडून आतापर्यंत एकूण 20,961 अर्ज प्राप्त झाले आहेत. यापैकी 17425 जणांना शेअर सर्टिफिकेट देण्यात आले होते. राष्ट्रीय पातळीपासून ते राज्य आणि जिल्हा समित्या आणि पॅक्स पर्यंत बीबीएसएसएलच्या सदस्यत्वासाठी मोहीम राबविली जात आहे. त्यांच्यासाठी किमान शेअर खरेदी मर्यादा निश्चित करण्यात आली आहे. त्याच वेळी, कोणतीही व्यक्ती किंवा संस्था 1 लाख रुपयांचे शेअर्स खरेदी करून सदस्यत्व मिळवू शकते परंतु त्यांना मतदानाचा अधिकार राहणार नाही; तथापि, ते बीबीएसएसएल चे वितरक बनून व्यवसाय करू शकतात.

सदस्यांना 20 टक्क्यांपर्यंत लाभांश मिळेल

बीबीएसएलच्या नफ्यातून, सदस्यांना त्यांच्या भाग भांडवलाच्या आधारावर 20 टक्क्यांपर्यंत लाभांश दिला जाईल. अशा प्रकारे, सहकारी संस्थेच्या सदस्य शेतकऱ्यांना बियाणे उत्पादनातून चांगल्या किमतींव्यतिरिक्त लाभांशाचा लाभ मिळेल. बीबीएसएसएलने 11 राज्यांमध्ये बियाणे परवाना मिळवला आहे आणि पाच राज्यांमध्ये ही प्रक्रिया सुरू आहे. बीबीएसएलने ब्रीडर सीड, फाउंडेशन सीड आणि प्रमाणित बियाण्याच्या सर्व पातळ्यांवर काम सुरू केले आहे. 2024-25 या वर्षात शेंगदाणे, गहू, ओट्स आणि बरसीम बियाण्यांची विक्री सुरू करण्यात आली आहे.

या सर्वोच्च बियाणे सहकारी संस्थेला बियाणे उत्पादन कार्यक्रम आणि विपणनासाठी विविध राज्यांकडून मान्यता पत्रे मिळाली आहेत. देशाच्या विविध भागात काम करणाऱ्या सहकारी संस्थांना बियाणे उत्पादनासाठी प्रोत्साहन दिले जात आहे. सहकारी संस्था राज्य सरकारांशी संपर्क साधत आहेत आणि त्यांचे बियाणे विकण्यासाठी निविदा मध्ये भाग घेत आहेत. भारत

7/10/25, 5:04 PM Sahkar Uday 25 issue - Marathi

सरकारने डाळी आणि तेल पिकांच्या बियाण्यांच्या वितरणासाठी भारतीय बियाणे सहकारी संस्थेचा समावेश नोडल एजन्सीं पैकी एक म्हणून केला आहे. सहकार मंत्रालयाच्या पुढाकाराने, 2023-24 च्या रब्बी पिकांसाठी बियाणे उत्पादनासाठी, देशातील चार राज्ये, उत्तर प्रदेश, मध्य प्रदेश, राजस्थान आणि गुजरातमधील 78 बियाणे उत्पादकांच्या शेतात सुमारे 1100 एकर क्षेत्रात गहू, हरभरा, मोहरी आणि वाटाणा पिकांच्या उत्पादकांकडून मूलभूत बियाणे तयार करण्यात आले आणि 2024-25 च्या रब्बी पिकांच्या प्रमाणित बियाण्यांच्या उत्पादनात या बियाण्यांचा वापर करण्यात आला. भारतीय बियाणे सहकारी संस्थेने मोठी तयारी केली आहे आणि सात वर्षांत 18 हजार कोटी रुपयांच्या उलाढालीचे लक्ष्य ठेवले आहे. याअंतर्गत, पहिल्या व्यवसाय वर्षात म्हणजेच 2025-26 मध्ये 270 कोटी रुपयांच्या उलाढालीचे लक्ष्य ठेवण्यात आले आहे.

अशाप्रकारे, नजीकच्या भविष्यात, सहकार मंत्रालय, कृषी आणि भारत सरकारच्या इतर मंत्रालयांच्या सहकार्याने, बीबीएसएल द्वारे, देशातील विविध राज्यांच्या सहकार्याने, सुधारित आणि पारंपारिक बियाण्यांच्या उत्पादन आणि वितरणात नवीन उंची गाठेल आणि सुधारित आणि प्रमाणित बियाण्यांद्वारे शेतीला एक फायदेशीर व्यवसाय म्हणून स्थापित करेल. या महत्त्वाच्या सहकारी प्रगतीमध्ये प्राथमिक सहकारी संस्था महत्त्वाची भूमिका बजावतील. बीबीएसएल द्वारे उत्पादित केलेल्या सुधारित बियाण्यांचे व्यापारीकरण 2025-26 च्या रब्बी पीक हंगामापासून सुरू होणार आहे आणि यासाठी अनेक राज्यांच्या संघटनांसोबत व्यावसायिक करारही करण्यात आले आहेत.

बीबीएसएल सुधारित बियाण्यांची मागणी पूर्ण करेल.

लहान आणि सीमांत शेतकऱ्यांमध्ये 'भारत सीड्स' लोकप्रिय करण्यासाठी बीबीएसएसएलने अनेक पावले उचलण्याचा निर्णय घेतला आहे. यामध्ये सोशल मीडिया आणि वेबसाइटद्वारे जागरूकता मोहिमा, शेतकरी सभा, प्रादेशिक कार्यशाळा, चर्चासत्रे आणि प्रदर्शने यांचा समावेश आहे. राज्य कृषी विभाग त्यांच्या पातळीवर प्रशिक्षण सत्रे, कार्यशाळा आणि क्षेत्रीय प्रात्यक्षिके यासारखे कार्यक्रम देखील आयोजित करत आहेत.

जागतिक बियाणे उत्पादनात भारताचा वाटा एक टक्क्यापेक्षा कमी असल्याबद्दल दुःख व्यक्त करताना, श्री शाह म्हणाले की, शेतकऱ्यांना वैज्ञानिकदृष्ट्या तयार केलेले प्रमाणित बियाणे उपलब्ध नाही. याचा परिणाम केवळ शेतकऱ्यांवर होत नाही तर देशाच्या अन्नधान्य उत्पादनावरही होत आहे. खरं तर, भारतीय कृषी क्षेत्राचे हे एक दुःखद सत्य आहे की भारतातील फक्त ५०% शेतकरी दर्जेदार बियाणे वापरतात आणि उर्वरित शेतकरी शेतात साठवलेल्या बियाण्यांवर अवलंबून असतात. बीबीएसएल स्थापनेचा मुख्य उद्देश देशातील 53% क्षेत्र, जे प्रक्रिया केलेल्या आणि दर्जेदार बियाण्यांपासून वंचित आहे, ते

https://online.pubhtml5.com/dhhsc/qdje/ 9/32

47% क्षेत्राच्या बरोबरीने आणणे आहे जिथे सुधारित जातींचे दर्जेदार बियाणे उपलब्ध आहेत. सुधारित स्वदेशी बियाण्यांच्या उपलब्धतेची ही मोठी कमतरता भरून काढण्यासाठी, सहकार मंत्रालयाने बीबीएसएलची स्थापना केली आहे, जी सहकारी संस्थांच्या नेटवर्कद्वारे दोन पिढ्यांच्या बियाण्यांचे उत्पादन, चाचणी, प्रमाणन, खरेदी, प्रक्रिया, साठवणूक, ब्रँडिंग, लेबलिंग आणि पॅकेजिंग यासारख्या सर्व क्रियाकलापांमध्ये आघाडीची भूमिका बजावेल. सार्वजनिक क्षेत्रातील संशोधन संस्था आणि आंतरराष्ट्रीय संशोधन संस्था जसे की इंटरनॅशनल क्रॉप्स रिसर्च इन्स्टिट्यूट फॉर द सेमी-अरिड ट्रॉपिक्स (आयसीआरआयएसएटी), इंटरनॅशनल राईस रिसर्च इन्स्टिट्यूट (आयआरआरआय) आणि इंटरनॅशनल मेक अँड व्हीट इम्प्रूव्हमेंट सेंटर (सीआयएमएमवायटी) इत्यादींकडून ब्रीडर बियाणे खरेदी केले जातील. त्यांचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी, बीबीएसएसएल भारत सरकारच्या विविध मंत्रालये आणि विभागांच्या विविध योजना आणि धोरणांचा फायदा घेईल आणि खाजगी कंपन्यांसह सर्व उपलब्ध विपणन माध्यमांद्वारे 'भारत सीड्स' ब्रँड अंतर्गत शेतकऱ्यांना प्रामाणिक दर्जेदार बियाणे वेळेवर उपलब्ध करून देईल. ही ॲपेक्स सोसायटी प्राथमिक कृषी पतसंस्था (पॅक्स) द्वारे भारत सरकारच्या विविध मंत्रालयांच्या विविध योजना आणि धोरणांचा फायदा घेऊन 'संपूर्ण सरकारी दृष्टिकोन' द्वारे दोन पिढ्यांच्या बियाण्यांचे उत्पादन, चाचणी, प्रमाणन, खरेदी, प्रक्रिया, साठवणूक, ब्रँडिंग, समतलीकरण आणि पॅकेजिंगवर लक्ष केंद्रित करेल.

बीबीएसएसएल कृषी संशोधन संस्थांशी हातमिळवणी करते

देशात रोग प्रतिरोधक बियाणे वाण विकसित करणे आणि शेतीमध्ये जास्त उत्पादन मिळवणे या संकल्पना प्रत्यक्षात आणण्यासाठी, बीबीएसएसएल ने कृषी संशोधन संस्थांशी हातमिळवणी केली आहे. याअंतर्गत, बीबीएसएलने विविध पिके आणि जातींचे अनुवांशिकदृष्ट्या उच्च क्षमता असलेले आणि चांगल्या दर्जाचे ब्रीडर बियाणे मिळविण्यासाठी आणि पायाभूत आणि ब्रीडर बियाण्यांना प्रोत्साहन देण्यासाठी आघाडीच्या संशोधन संस्थांशी हातमिळवणी करून एक महत्त्वपूर्ण पुढाकार घेतला आहे. या नियोजित उपक्रमांतर्गत ज्या प्रमुख संस्थांसोबत सामंजस्य करार करण्यात आले आहेत त्यात भारतीय कृषी संशोधन संस्था (आयएआरआय), नवी दिल्ली; पंजाब कृषी विद्यापीठ, लुधियाना (पीएयू), पंजाब; भारतीय मका संशोधन संस्था (आयआयएमआर), लुधियाना, पंजाब; इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ मिलेट्स

चालू पीक वर्षात 1.5 लाख क्विंटल प्रमाणित बियाण्यांचे उत्पादन होण्याचा अंदाज

2024-25 मध्ये बीबीएसएसएलने आतापर्यंत 52,906 क्विंटल धान्ये, तेलबिया आणि चारा पिकांचे बियाणे वाटप केले आहे. 138 किरकोळ विक्रेते आणि वितरकांद्वारे विकल्या गेलेल्या या बियाण्यांची एकूण किंमत सुमारे 46.19 कोटी रुपये आहे. या सहकारी संस्थेला 11 राज्यांमध्ये बियाणे विक्रीचा परवाना मिळाला आहे आणि इतर पाच राज्यांमध्ये तो मिळविण्याच्या प्रक्रियेत आहे. बीबीएसएसएलने आतापर्यंत 577 हेक्टर शेतजमिनीवर 15,395 क्विंटल बियाणे उत्पादन केले आहे, ज्यामध्ये 9 पिकांच्या 23 जातींचा समावेश आहे. प्राप्त माहितीनुसार, बीबीएसएसएलने 2023-24 च्या रब्बी हंगामात 13,697 क्विंटल पायाभूत बियाणे उत्पादन केले आणि 2024-25 च्या रब्बी हंगामात गहू, हरभरा, मोहरी आणि वाटाणा यांचे सुमारे साडेसहा लाख क्विंटल प्रमाणित बियाणे उत्पादन केले. या कालावधीत, लाभार्थी शेतकऱ्यांची संख्या 16,850 वरून 20.96 लाख झाली आहे. या काळात 1790 सहकारी संस्थांनाही बियाण्यांच्या विक्रीचा फायदा झाला. त्याच वेळी, 2025-26 मध्ये 21 लाख शेतकऱ्यांना त्याचा लाभ मिळेल अशी अपेक्षा आहे. 2025 च्या खरीप हंगामात, भात, हरभरा, सोयाबीन, भुईमूग, ज्वारी, मका आणि सोयाबीन या सात पिकांच्या 22 प्रकारच्या बियाण्या उपलब्ध करून दिल्या जातील. असा अंदाज आहे की ते 1.6 लाख क्विंटल प्रमाणित बियाणे तयार करतील, ज्याचा फायदा 56.47 लाख शेतकऱ्यांना होईल.

गेल्या रब्बी हंगामात 11,594 क्विंटल पायाभूत बियाण्यांचे उत्पादन

'भारत बियाणे' वितरणासाठी किरकोळ दुकाने सुरू.

गेल्या खरीप हंगामात, 10 राज्यांमध्ये सात पिकांच्या 23 जातींची पेरणी करण्यात आली.

5,596 हेक्टरमध्ये 1,64,804 क्विंटल प्रमाणित बियाण्यांचे उत्पादन

विविध पिकांच्या 38,126 क्विंटल बियाण्यांचे वाटप

बीबीएसएसएलला डझनभर राज्यांमध्ये परवाना मिळाला

रिसर्च (आयआयएमआर), हैदराबाद, तेलंगणा; जीबी पंत कृषी आणि तंत्रज्ञान विद्यापीठ, पंतनगर, उत्तराखंड आणि प्रादेशिक तंत्रज्ञान व्यवस्थापन आणि व्यवसाय नियोजन आणि विकास युनिट आयएआरआय, पुसा, नवी दिल्ली.

या सर्वांव्यतिरिक्त, बीबीएसएसएल अनेक अर्थपूर्ण उपक्रम देखील घेत आहे. ही सर्वोच्च बियाणे सहकारी संस्था काही लक्ष्यित पिकांमध्ये भारतीय कृषी परिस्थितीला अनुकूल असलेल्या उच्च उत्पादन देणाऱ्या, रोग प्रतिरोधक आणि वैशिष्ट्यपूर्ण संकरित जातींच्या विकासासाठी पुढाकार घेत आहे.

यासाठी, राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय संशोधन संस्थांशी सहकार्य करण्यासाठी पुढाकार घेण्यात आला आहे, ज्यामध्ये हैदराबाद येथील इंटरनॅशनल क्रॉप्स रिसर्च इन्स्टिट्यूट फॉर द सेमी-अरिड ट्रॉपिक्स; आंतरराष्ट्रीय तांदूळ संशोधन संस्था (आयआरआरआय), वाराणसी; भारतीय गवत आणि चारा संशोधन संस्था (आयजीएफआरआय), झाशी; भारतीय भाजीपाला संशोधन संस्था (आयआयवीआर), वाराणसी; इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ पल्सेस रिसर्च (आयआयपीआर), कानपूर; राष्ट्रीय मका आणि ज्वारी संशोधन केंद्र; आणि वर्ल्ड व्हेजिटेबल सेंटर, थायलंड आणि कासेट्सार्ट युनिव्हर्सिटी, थायलंड इ.

International Year of Cooperatives 2025 Cooperatives Build a Better World

इफको कलोल युनिटच्या सुवर्णमहोत्सवी समारंभात श्री अमित शाह यांनी भाषण केले.

बियाणे संशोधन केंद्र शेतकऱ्यांच्या समृद्धीचा आधार बनेल

सहकार उदय टीम

- इफको नॅनो युरिया आणि नॅनो डीएपी द्वारे भारताच्या सहकारी क्षेत्राला जगभर प्रसिद्धी दिली आहे.
- इफको नॅनो युरिया आणि नॅनो डीएपीची मागणी जगभरात वाढली आहे.
- इफको सर्वात कमी किंमत आणि उच्च दर्जाचे मानके साध्य करण्यात यश मिळवले आहे.

आपल्या सहकारी संस्थांना बळकटी देण्यासाठी, प्राथमिक कृषी सहकारी संस्था (पॅक्स) आणि सहकारी दुग्धशाळा मजबूत कराव्या लागतील. यासाठी, पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखालील सरकारने पॅक्स आणि सर्व सहकारी संस्थांचे संगणकीकरण,पॅक्सला नवीन व्यावसायिक उपक्रमांशी जोडणे आणि सहकारी संस्थांद्वारे दुग्धव्यवसाय अर्थव्यवस्था सर्वसमावेशक बनवणे असे महत्वाचे काम केले आहे. गुजरातमधील गांधीनगर येथे बियाणे संशोधन केंद्राची पायाभरणी करताना केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी हे विचार मांडले. त्यांनी सांगितले की, इफको बियाणे संशोधन केंद्र सुरू केले आहे. हे बियाणे संशोधन केंद्र आपल्या जमिनीची उत्पादकता वाढवेल, उत्पादन पौष्टिक बनवेल आणि हजारो वर्षे जुने बियाणे जतन करण्यास मदत करेल. हे संशोधन केंद्र बियाण्यांमध्ये अशा सुधारणा करेल ज्यामुळे शेतीमध्ये पाणी आणि खतांचा वापर कमी होईल.

इफको कलोल युनिटच्या सुवर्ण महोत्सवी समारंभात त्यांनी बियाणे संशोधन केंद्राचे भूमिपूजन केले आणि सांगितले की भारत सध्या अन्नधान्याच्या क्षेत्रात स्वयंपूर्ण आहे. या स्वावलंबनात इफकोच्या महत्वाच्या भूमिकेचा उल्लेख करताना, श्री शाह म्हणाले की, इफकोने देशातील शेतकऱ्यांना खतांशी जोडले आणि नंतर सहकारी संस्थांशी खतांना जोडण्याचे महत्वाचे काम केले. ते म्हणाले की, ज्या बियाणे संशोधन केंद्राची पायाभरणी झाली आहे ते आपल्या शेतकऱ्यांसाठी समृद्धीचे स्रोत ठरेल.

श्री शाह म्हणाले की, इफको अनेक प्रकारचे संशोधन आणि विकास कार्य केले आहे. यासोबतच, इफको खतांचे मार्केटिंग आणि ब्रँडिंग तसेच शेतकऱ्यांच्या घरी पोहोचवण्याशी संबंधित सर्व कामे अत्यंत कार्यक्षमतेने पूर्ण केली आहेत. इफको शताब्दी साजरी होईपर्यंत, जगभरातील सहकारी संस्थांमध्ये इफको दर्जा वाढलेला असेल, असा विश्वास त्यांनी व्यक्त केला. श्री शाह म्हणाले की, 50 वर्षांपूर्वी जेव्हा इफको पायाभरणी झाली तेव्हा कोणीही विचार केला नव्हता की इफको इतक्या मोठ्या प्रमाणात पोहोचेल. इफकोचा पन्नास वर्षांचा गौरवशाली प्रवास सहकारी आणि कॉर्पोरेट मूल्ये एकत्र काम करतात तेव्हा किती अद्भुत परिणाम मिळतात हे दर्शवितो. इफ्कोचा पन्नास वर्षांचा प्रवास आपली शेती, धान्य उत्पादन आणि ग्रामीण अर्थव्यवस्था मजबूत करण्यासाठी आणि शेतकऱ्यांच्या समृद्धीसाठी समर्पित आहे. येणाऱ्या पन्नास ते शंभर वर्षांच्या प्रवासात, इफको भारतीय शेतीला आधुनिक आणि सर्वात उत्पादक बनवण्यात आघाडीची भूमिका बजावेल आणि देशातील शेतीयोग्य जमीन संवर्धन आणि पर्यावरण वाचवण्याचे मोठे उद्दिष्ट पूर्ण करेल असा विश्वास त्यांनी व्यक्त केला. त्यांनी सांगितले की, इफ्कोने हाती घेतलेले कोणतेही काम यशस्वीरित्या पूर्ण करण्याचा विक्रम आहे.

इफको भारताच्या सहकारी क्षेत्राला जगात प्रसिद्धी दिली आहे.

शाह म्हणाले की, इफको नॅनो युरिया आणि नॅनो डीएपीच्या क्षेत्रात जगभरात भारताच्या सहकारी क्षेत्रात वर्चस्व प्रस्थापित केले आहे. यामुळे, जगभरात इफ्को नॅनो युरिया आणि नॅनो डीएपीची मागणी वाढली आहे. ते म्हणाले की, जेव्हा इफ्को कलोल कारखान्याची पायाभरणी झाली तेव्हा ती त्या काळातील एक मोठी क्रांती मानली जात होती. काळानुसार बदलत, वाढत आणि विस्तारत, इफ्कोने नॅनो लिक्विड युरिया आणि नॅनो लिक्विड डीएपी इत्यादींसाठी संशोधन आणि प्रयोगाद्वारे उत्पादन वाढवले आहे. क्षमता वाढवण्याबरोबरच, इफ्कोने शेतकऱ्यांच्या शेतापर्यंत पोहोच देखील वाढवली आहे आणि संशोधन आणि तपासणीद्वारे, प्रयोगशाळेत केलेले प्रयोग देश आणि जगातील शेतकऱ्यांच्या जमिनीवर आणले आहेत.

90 इफको खत उत्पादन क्षमता 90 लाख मेट्रिक टन आहे.

40 इफको उलाढाल 40 हजार कोटी रुपये आहे.

32 इफको 3200 कोटी रुपयांचा नफा झाला.

इफको कांडला आणि कलोल (गुजरात), फुलपूर आणि औना (उत्तर प्रदेश) आणि पारादीप (ओडिशा) येथील युनिट्समध्ये खतांचे उत्पादन केले जाते, ज्यांच्या व्यापक योगदानामुळे भारत खतांच्या क्षेत्रात स्वयंपूर्ण झाला आहे. श्री शाह म्हणाले की, सध्या इफकोची खत उत्पादन क्षमता 90 लाख मेट्रिक टन आहे, ज्याच्या विक्रीतून 40 हजार कोटी रुपयांची उलाढाल झाली आहे आणि इफको यातून 32,00 कोटी रुपयांचा नफा झाला आहे. सध्या, इफको आपली उत्पादन क्षमता इतकी वाढवली आहे की आता इफको उत्पादने जगभर विकली जात आहेत.

श्री शाह म्हणाले की, गेल्या पन्नास वर्षांत, रासायनिक खतापासून नॅनो खत आणि जैव खतापर्यंतचा प्रवास इफको नेतृत्वाखाली झाला आहे. ते म्हणाले की जेव्हा इफको स्थापना झाली तेव्हा भारताचे लक्ष मोठ्या प्रमाणात खतांच्या उत्पादनावर होते. परंतु, सध्या देशाचे लक्ष अशा लक्ष्यित आणि नियंत्रित पद्धतीने खतांचे उत्पादन करण्यावर आहे की जेणेकरून आपल्याला पोषक तत्वे मिळतील आणि आपली जमीन खराब होणार नाही. इफको नॅनो युरिया आणि नॅनो डीएपी लिक्विडमुळे, शेतकऱ्यांना आता त्यांच्या पिकांना इतर खते वापरण्याची गरज नाही.

त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठाला संसदेची मान्यता

सहकारी शिक्षण आणि प्रशिक्षण मजबूत केले जाईल.

- सहकार क्षेत्रातील कुशल व्यावसायिकांची मागणी पूर्ण होईल, दरवर्षी आठ लाख लोकांना विद्यापीठाकडून प्रशिक्षण दिले जाईल.
- सहकारी क्षेत्रातील पदवी, पदविका, प्रमाणपत्र आणि पीएचडी सारख्या अभ्यासक्रमांद्वारे तरुणांमध्ये कौशल्य आणि क्षमता निर्माण होईल.

सहकार उदय टीम

स्वतंत्र सहकार मंत्रालयाच्या स्थापनेपासून सुमारे साडेतीन वर्षात, या क्षेत्रात व्यापक सुधारणा करण्यात आल्या आहेत. सहकारी चळवळीला बळकटी देण्यासाठी केंद्र सरकारच्या विविध उपक्रमांमुळे या क्षेत्रात कुशल व्यावसायिकांची, नवोपक्रमांची आणि नवीन धोरणांची मागणी वाढली आहे. हे साध्य करण्यासाठी, राष्ट्रीय स्तरावरील शैक्षणिक संस्थेची आवश्यकता होती जी केवळ सहकारी शिक्षण आणि प्रशिक्षणाला प्रोत्साहन देऊ शकत नाही तर त्याद्वारे कुशल तरुण व्यवस्थापक तयार करू शकते आणि सहकारी संस्थांची कार्यक्षमता सुधारण्यास मदत करू शकते. हे लक्षात घेऊन, केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी देशातील पहिले केंद्रीय सहकारी विद्यापीठ स्थापन करण्याची कल्पना मांडली. सहकारी क्षेत्रात कुशल व्यावसायिकांना समाविष्ट करून पारदर्शकतेला चालना देणे, डिजिटल नवोपक्रमांतर्गत सहकारी प्लॅटफॉर्मवर संशोधन करणे, आंतरराष्ट्रीय मानकांवर सहकारी संस्थांची उभारणी करणे आणि नवीन योजनांच्या विकासासाठी आर्थिक धोरणे तयार करणे यासारखी महत्त्वाची उद्दिष्टे साध्य करण्यातही हे मदत करेल. यासाठी, संसदेच्या अर्थसंकल्पीय अधिवेशनाच्या पहिल्या टप्प्यात त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठ विधेयक, 2025 दोन्ही सभागृहात सादर करण्यात आले आणि अधिवेशनाच्या दुसऱ्या टप्प्यात ते आवाजी मतदानाने मंजूर करण्यात आले. विद्यापीठाचे बांधकाम लवकरच सुरू होण्याची अपेक्षा आहे.

गुजरातमधील आणंद येथे असलेल्या इंन्स्टिट्यूट ऑफ रुरल मॅनेजमेंट (इरमा) च्या कॅम्पसमध्ये बांधल्या जाणाऱ्या या केंद्रीय विद्यापीठाचे नाव भारतातील सहकारी संस्थांचा पाया रचणाऱ्या प्रमुख व्यक्तींपैकी एक असलेल्या त्रिभुवन दास किशीभाई पटेल यांच्या नावावर आहे. गुजरात राज्य सहकारी दूध विपणन महासंघ (जीसीएमएमएफ), ज्याला देश आणि जग अमूल म्हणून ओळखते, ते त्रिभुवन दास पटेल यांच्या विचारांचे परिणाम आहे. विद्यापीठाच्या बांधकामासाठी सुरुवातीला 500 कोटी रुपयांची तरतूद करण्यात आली आहे. 2025 हे वर्ष जगभरात आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष म्हणून साजरे केले जात आहे. अशा परिस्थितीत, भारतात सहकारी विद्यापीठ स्थापन करण्याचे हे पाऊल आणखी महत्त्वाचे बनते. खरं तर, सहकारी शिक्षण आणि प्रशिक्षण क्षेत्रात ही एक मोठी सुधारणा आहे. तरुणांना सहकारी शिक्षण देण्यासाठी आणि सहकारी क्षेत्रात शाश्वत आणि समावेशक विकासाला चालना देण्यासाठी हे विद्यापीठ कौशल्य-आधारित प्रशिक्षण, संशोधन आणि नेतृत्व विकासावर लक्ष केंद्रित करेल. यामुळे सहकारी क्षेत्रात व्यापक शिक्षण, प्रशिक्षण आणि संशोधनासाठी नवीन संधी उपलब्ध होतील. सहकार क्षेत्रातील नवीनतम शैक्षणिक दृष्टिकोनांचा अवलंब करून, विद्यापीठ प्रशिक्षित व्यावसायिक तयार करेल जे देशभरातील सहकारी संस्थांचे व्यवस्थापन सुधारण्यास मदत करतील. मानवी संसाधनांच्या कार्यक्षमतेत वाढ झाल्यामुळे, देशभरात सहकार्याच्या क्षेत्रात दीर्घकालीन अभ्यासक्रम आणि संस्थात्मक सुधारणांचे एक मजबूत जाळे स्थापित केले जाईल.

सहकार क्षेत्रात एक नवीन क्रांती येईल: डॉ. उदय शंकर अवस्थी

देशातील आणि जगातील सर्वात मोठ्या सहकारी संस्थेच्या, इंडियन फार्मर्स फर्टिलायझर कोऑपरेटिव्ह लिमिटेड (इफको) व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांनी भारत सरकारच्या देशातील पहिल्या सहकारी विद्यापीठाच्या स्थापनेच्या पुढाकाराबद्दल सांगितले की, 'त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठाच्या स्थापनेचे पाऊल सहकारी संस्थांच्या विकासासाठी ऐतिहासिक आहे. यामुळे सहकार क्षेत्रात एक नवीन क्रांती घडेल. या ऐतिहासिक निर्णयामुळे ग्रामीण अर्थव्यवस्थाच बळकट होणार नाही तर रोजगाराच्या नवीन संधीही निर्माण होतील आणि सहकारी क्षेत्राला आधुनिक शिक्षण आणि संशोधनाशी जोडण्यात महत्वाची भूमिका बजावेल. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी आणि केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शहा यांच्या या कौतुकास्पद पावलाचे स्वागत करताना ते म्हणाले की, सहकारी विद्यापीठाची स्थापना हे भारतीय शेती, शेतकरी आणि ग्रामीण विकासासाठी एक मोठे पाऊल आहे. यामुळे आपली गावे आणखी मजबूत होतील. तसेच, देशभरात क्षेत्र विशिष्ट शाळा स्थापन केल्याने खत सहकारी संस्थांना, विशेषतः इफको मदत होईल. यामुळे सहकारी संस्थांना खत सहकारी व्यवस्थापन आणि विपणन क्षेत्रात व्यावसायिकांची एक नवीन पिढी उपलब्ध होईल. विद्यमान सहकारी कर्मचाऱ्यांसाठी अल्पकालीन अभ्यासक्रम हे एक मोठे परिवर्तन आहे आणि या प्रमाणात यापूर्वी कधीही केले गेलेले पाऊल आहे. हे विद्यापीठ विद्यमान कर्मचारी वर्ग आणि सहकारी संस्थांना कौशल्य प्रशिक्षण देईल जे या क्षेत्रासाठी एक मोठी संपत्ती असेल.

संसदेत विधेयक मंजूर झाल्याबद्दल, केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांचे आभार मानले आणि म्हणाले, 'हे विधेयक देशात सहकार्य, नवोन्मेष आणि रोजगाराची त्रिवेणी आणेल.' आता सहकारी शिक्षण भारतीय शिक्षण आणि अभ्यासक्रमाचा अविभाज्य भाग बनेल आणि या विद्यापीठाच्या माध्यमातून देशभरातील प्रशिक्षित तरुण सहकारी क्षेत्राला अधिक व्यापक, सुसंघटित आणि आधुनिक युगाला अनुकूल बनवतील.

त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठ विधेयक, 2025 वरील लोकसभेत झालेल्या चर्चेला उत्तर देताना श्री अमित शाह म्हणाले, "त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठ ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला बळकटी देण्याबरोबरच सहकार क्षेत्रात नवोन्मेष आणि संशोधनाला प्रोत्साहन देईल. या विद्यापीठातून दरवर्षी आठ लाख लोकांना प्रशिक्षण दिले जाईल. अल्पकालीन आणि दीर्घकालीन अभ्यासक्रमांव्यतिरिक्त, त्यात काही दिवस किंवा आठवडा चालणारे प्रशिक्षण अभ्यासक्रम देखील समाविष्ट असतील. यामुळे संपूर्ण देशाला सहकार्याच्या भावनेने आणि आधुनिक शिक्षणाने सुसज्ज तरुण सहकारी नेतृत्व मिळेल. सहकार क्षेत्राचा विकास आणि विस्तार पाहता, प्रशिक्षित मानव संसाधनांची आवश्यकता आहे. ही गरज पूर्ण करण्यासाठी हे विद्यापीठ काम करेल. येथून पदवी आणि पदविका मिळवणाऱ्या तरुणांना सहकारी क्षेत्रातील संस्था आणि कंपन्यांमध्ये नोकऱ्या मिळतील.

त्यांच्या मते, या विद्यापीठाच्या माध्यमातून भारत जागतिक मूल्य साखळीतही मोठे योगदान देऊ शकेल. नवीन युगातील सहकारी संस्कृती देखील या विद्यापीठातून सुरू होईल. हे स्वावलंबी ग्रामीण भारतासाठी एक माध्यम बनेल. याद्वारे सहकारी तत्वे आणि सहकारी उपक्रमांचा विस्तार होईल आणि सहकारी क्षेत्राला नवीन तंत्रज्ञानाचा लाभ मिळेल. यामुळे ग्रामीण अर्थव्यवस्था मजबूत होईल आणि संशोधन आणि नवोपक्रम वाढतील, ज्यामुळे तळागाळातील सहकारी क्षेत्र मजबूत होईल.

केंद्रीय सहकार राज्यमंत्री श्री मुरलीधर मोहोळ यांनी राज्यसभेत या विधेयकावरील चर्चेला उत्तर दिले. ते म्हणाले, "सहकारी क्षेत्रात गतिमानता आणि विस्तार आणण्यासाठी संस्थात्मक व्यवस्था आवश्यक आहे. अनेक सहकारी संस्थांना कार्यक्षमतेचा अभाव, व्यवस्थापनातील अनियमितता आणि तांत्रिक संसाधनांचा मर्यादित वापर यासारख्या आव्हानांना तोंड द्यावे लागते, ज्यामुळे त्यांच्या कामगिरीवर परिणाम होतो. या विद्यापीठाच्या माध्यमातून सहकारी क्षेत्राची व्याप्ती आणि प्रभाव वाढेल, ज्यामुळे नवीन स्वयंरोजगार आणि नवोपक्रमाच्या संधी निर्माण होतील. पीएसीएसच्या सचिवांपासून ते ॲपेक्स बँकेच्या एमडीपर्यंत सर्व स्तरांवर कार्यक्षमता आणि शिस्तीसाठी पात्र प्रशिक्षण आवश्यक आहे. एका अंदाजानुसार, पुढील पाच वर्षांत सहकार क्षेत्राला सुमारे १७ लाख प्रशिक्षित तरुणांची आवश्यकता असेल. ही गरज लक्षात घेऊन विद्यापीठ स्थापन करण्याचा पुढाकार घेण्यात आला आहे.

देशातील दुसऱ्या क्रमांकाची सर्वात मोठी खत सहकारी संस्था आणि आंतरराष्ट्रीय सहकारी आघाडी-आशिया पॅसिफिकचे अध्यक्ष डॉ. चंद्रपाल सिंह यादव यांनी 'त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठ' स्थापनेबद्दल केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांचे आभार मानले आणि सांगितले की सहकारी विद्यापीठाची स्थापना ग्रामीण अर्थव्यवस्था मजबूत करण्यात महत्वपूर्ण योगदान देईल.

सहकार क्षेत्रातील 17 लाख कुशल व्यावसायिकांची मागणी विद्यापीठ पूर्ण करेल

- **लवकरच अभ्यास सुरू होईल, विद्यापीठाच्या माध्यमातूनच तरुण सहकारात सामील होतील**
- **डिप्लोमा, पदवी, पीएचडी, व्यवस्थापन इत्यादी अभ्यासक्रम असतील.**

सहकार उदय टीम

संसदेच्या अर्थसंकल्पीय अधिवेशनाच्या दुसऱ्या टप्प्यात त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठ विधेयक, 2025 मंजूर करण्यात आले. यामुळे देशातील पहिले सहकारी विद्यापीठ स्थापन करण्याचा मार्ग मोकळा झाला. देशातील सहकारी शिक्षण आणि प्रशिक्षणाच्या दिशेने ही एक मोठी सुधारणा आहे. विद्यापीठ स्थापन झाल्यानंतर, तरुणांना या क्षेत्रातील डिप्लोमा, पदवी, पीएचडी, व्यवस्थापन इत्यादी अभ्यासक्रम घेता येतील आणि त्यांचे करिअर घडवता येईल. केंद्रीय सहकार राज्यमंत्री मुरलीधर मोहोळ यांच्या मते, पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली आणि देशाचे पहिले गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांच्या मार्गदर्शनाखाली, साडेतीन वर्षांच्या कार्यकाळात, सहकार मंत्रालयाने सहकार क्षेत्राला बळकटी देण्यासाठी व्यापक सुधारणा केल्या आहेत. या सुधारणांमुळे, येत्या काळात सहकारी क्षेत्रात 17 लाख कुशल आणि प्रशिक्षित मानव संसाधनांची आवश्यकता भासेल. ही गरज पूर्ण करण्यासाठी हे विद्यापीठ उपयुक्त ठरेल.

सध्या देशात 8.40 लाख सहकारी संस्था आहेत ज्यांचे 30 कोटी सदस्य आहेत आणि त्यामध्ये 40 लाखांहून अधिक कर्मचारी काम करत आहेत. सहकार उदय यांच्याशी झालेल्या संभाषणात श्री मुरलीधर मोहोळ म्हणाले, 'अमित भाईंच्या मनात विद्यापीठ स्थापनेची कल्पना आली. जर देशात सहकाराचे इतके मोठे स्वरूप असेल, तर त्याला एक संस्थात्मक चौकट देखील असायला हवी. डिप्लोमा, पदवी, पदवीधर, पदव्युत्तर इत्यादी विविध प्रकारच्या अभ्यासक्रमांद्वारे कुशल मनुष्यबळ तयार केले पाहिजे. हे लक्षात घेऊन, जर आपल्याला आणखी पुढे जायचे असेल तर भविष्यातील मागणी पूर्ण करण्याची तयारी आजपासूनच करावी लागेल असा विचार केला गेला.

हे विद्यापीठ संपूर्ण देशासाठी हब आणि स्कोप मॉडेलवर काम करेल. या मॉडेलद्वारे, कोणत्याही राज्यात सहकारी शैक्षणिक संस्था उघडता येतात; तिथल्या शिक्षण-प्रशिक्षण संस्थांना त्यातून संलग्नता मिळू शकते. याशिवाय, त्याची खासियत अशी असेल की ज्या राज्यात संस्था आहे त्या राज्यातील प्रांतीय भाषेत अभ्यासाची सुविधा उपलब्ध असेल. जर तरुणांना संपूर्ण देशातील सहकार क्षेत्रातील कोणत्याही पदासाठी तयार करायचे असेल, मग ते पीएसीएसचे सचिव असो किंवा ॲपेक्स बँकेचे एमडी असो, तर त्यासाठी स्वतंत्र अभ्यासक्रम आणि पदव्या असायला हव्यात आणि त्यासाठी तरतूदही त्यात करण्यात आली आहे. शिवाय, सध्या पॅक्स च्या सचिवांपासून ते ॲपेक्स बँकेच्या एमडीपर्यंत सहकारी क्षेत्रात काम करणाऱ्या सर्वांना प्रशिक्षणाची आवश्यकता आहे. या विद्यापीठामार्फत प्रत्येकासाठी प्रशिक्षणाची व्यवस्था असेल.

श्री मोहोळ म्हणाले की, पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांचे 'सहकार्यातून समृद्धी' हे स्वप्न साकार करण्यासाठी

सहकार क्षेत्राचे पुनरुज्जीवन होत आहे

कार्यक्षमता सुधारा
प्रशिक्षित मानवी संसाधनांमुळे सहकारी संस्थांची कार्यक्षमता वाढेल

डिजिटल इनोव्हेशन
डिजिटल सहकारी व्यासपीठ सहकारी संशोधनाला प्रोत्साहन देईल

जागतिक स्पर्धा
आंतरराष्ट्रीय दर्जाच्या सहकारी संस्थांची निर्मिती

रणनीतींचा विकास
नवीन निधी योजना विकसित करण्यात मदत

कायदेशीर मार्गदर्शन
कायदेशीर आव्हानांना तोंड देण्यासाठी मदत

विकास उद्दिष्टांमध्ये सहकार्य
सहकार्याद्वारे शाश्वत विकास उद्दिष्टे साध्य करण्यास मदत करणे

विद्यापीठाच्या माध्यमातून बरेच काही करता येईल. कुशल मनुष्यबळ निर्माण करण्याव्यतिरिक्त, आम्ही सहकारी भावनेला प्रोत्साहन देऊ शकू. विद्यापीठ हे एकमेव माध्यम आहे जे तरुणांना सहकारी संस्थांशी जोडू शकते. आज आपण पाहिले तर, कोणत्याही क्षेत्रात नोकरी मिळवण्यासाठी किंवा व्यवसाय सुरू करण्यासाठी काही ना काही अभ्यासक्रम उपलब्ध आहेत आणि त्यांना शिक्षण दिले जात आहे. अभियांत्रिकी असो, वैद्यकीय असो, व्यवस्थापन असो किंवा इतर कोणतेही क्षेत्र असो, त्यांच्यासाठी महाविद्यालये आणि संस्था आहेत. सहकारी संस्थेत अशी कोणतीही व्यवस्था नव्हती. विद्यापीठाच्या माध्यमातून युवा नेतृत्व तयार करण्यासाठी एक व्यासपीठ उपलब्ध होईल. यामुळे त्यांचे भविष्य सुरक्षित होईल.

त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठ सहकारी कार्यक्षमता, पारदर्शकता, डिजिटल नवोन्मेष, आंतरराष्ट्रीय दर्जाच्या संस्था आणि नवीन निधी धोरणे असे फायदे प्रदान करेल. यामुळे सहकारी संस्थांच्या शाश्वत विकासाला नवीन दिशा मिळेल. स्वतंत्र सहकार मंत्रालयाची स्थापना झाल्यापासून, सहकार क्षेत्राचे आधुनिकीकरण आणि विस्तार करण्यासाठी सुमारे पाच डझन उपक्रम हाती घेण्यात आले आहेत. पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांचे 2047 पर्यंत भारताला विकसित करण्याचे ध्येय साध्य करण्यासाठी, ग्रामीण अर्थव्यवस्था मजबूत करणे आवश्यक आहे जे केवळ सहकार्याद्वारेच साध्य करता येते. हे लक्षात घेऊन, देशात प्रथमच सहकारी विद्यापीठ स्थापन केले जात आहे. या विद्यापीठाच्या माध्यमातून, नवीन लोकांना शिक्षित आणि प्रशिक्षण देण्यासोबतच, सहकारी क्षेत्रात काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांच्या कौशल्य विकासाकडेही लक्ष दिले जाईल. याद्वारे सर्वांना प्रशिक्षण दिले जाईल. सहकारी क्षेत्र खूप विस्तृत आहे आणि ते समाजाच्या सर्व घटकांशी जोडलेले आहे. सहकाराशी संबंधित लोकांना चांगले प्रशिक्षण देऊन सहकारी चळवळ आणखी मजबूत करता येते. सहकार क्षेत्राला एक नवीन दिशा देण्याच्या आणि त्याचा विस्तार करण्याच्या दृष्टीने हे एक मोठे यश असेल. आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्षाच्या निमित्ताने घेतलेल्या या उपक्रमामुळे आंतरराष्ट्रीय सहकार क्षेत्रात भारताची विश्वासार्हता आणखी वाढेल.

केंद्रीय सहकार मंत्री अमित शाह यांच्या मार्गदर्शनाखाली, साडेतीन वर्षांच्या कार्यकाळात सहकार क्षेत्राला बळकटी देण्यासाठी व्यापक सुधारणा करण्यात आल्या आहेत. या सुधारणांमुळे, येत्या काळात सहकारी क्षेत्रात 17 लाख कुशल आणि प्रशिक्षित मानव संसाधनांची आवश्यकता भासेल. ही गरज पूर्ण करण्यासाठी त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठ उपयुक्त ठरेल.

- श्री मुरलीधर मोहोळ
केंद्रीय सहकार राज्यमंत्री

सहकार राज्यमंत्री श्री मोहोळ म्हणाले की, सरकार येथे लवकरात लवकर अभ्यास आणि प्रशिक्षण सुरू करण्यासाठी प्रयत्न करत आहे. आणंदमधील इर्मा येथे सर्व रचना तयार आहे. तिथले प्राध्यापक तयार आहेत आणि शिक्षकेतर कर्मचारीही तयार आहेत. लवकरच विद्यापीठ सुरू होईल आणि त्यानंतर ते देशभर विस्तारेल.

आंतरराष्ट्रीय सहकारी आघाडी (आयसीए) चे महासंचालक श्री जेरोइन डग्लस म्हणाले की, हे एक असे पाऊल आहे जे केवळ भारतीय सहकारी चळवळीला बळकटी देईल असे नाही तर ज्ञानाच्या देवाणघेवाणी आणि प्रशिक्षण कार्यक्रमांद्वारे जागतिक सहकारी चळवळीला बळकटी देईल आणि एक आधारस्तंभ म्हणून काम करेल.

रामेश्वरममधील नवीन पांबन पुलाच्या उद्‌घाटनप्रसंगी पंतप्रधान श्री मोदी यांनी भाषण केले.

विकासात नील अर्थव्यवस्था महत्त्वाची ठरेल

सहकार उदय टीम

- **पाच वर्षांत पंतप्रधान मत्स्य संपदा योजनेअंतर्गत तामिळनाडूला पुरेसा निधी मिळाला, मच्छिमारांना आधुनिक सुविधा मिळत आहेत.**
- **तामिळनाडूला 8,300 कोटी रुपयांची भेट, पंतप्रधानांनी केले विविध रेल्वे आणि रस्ते प्रकल्पांचे उद्‌घाटन**

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी म्हटले आहे की भारताची नील अर्थव्यवस्था देशाच्या विकासात महत्त्वाची भूमिका बजावेल आणि या क्षेत्रातील तामिळनाडूची ताकद जागतिक स्तरावर ओळखली जाईल. तामिळनाडूतील रामेश्वरम येथे 8,300 कोटी रुपयांपेक्षा जास्त किमतीच्या विविध रेल्वे आणि रस्ते प्रकल्पांचे भूमिपूजन आणि उद्‌घाटन करताना त्यांनी हे सांगितले. भारताच्या लांब किनारपट्टी आणि जमिनीवरील विस्तीर्ण जलक्षेत्र पाहता, मत्स्यपालन क्षेत्रात विकासाची प्रचंड क्षमता आहे. केंद्र सरकार सागरी मच्छिमारांचे जीवन सुधारण्यासाठी आणि मत्स्यपालन शेतकऱ्यांना प्रोत्साहन देण्यासाठी विविध योजना राबवत आहे.

पंतप्रधान म्हणाले की, केंद्र सरकार राज्यातील मत्स्यपालन पायाभूत सुविधा मजबूत करण्यासाठी आवश्यक ते सर्व सहकार्य करत आहे. गेल्या पाच वर्षांत, मच्छिमारांना आधुनिक सुविधा पुरवण्याच्या सरकारच्या प्रयत्नांना चालना देण्यासाठी पंतप्रधान मत्स्य संपदा योजनेअंतर्गत तामिळनाडूला मोठ्या प्रमाणात निधी मिळाला आहे. यामध्ये सीव्हीड पार्क, मासेमारी बंदरे आणि लँडिंग सेंटरमध्ये शेकडो कोटी रुपयांच्या गुंतवणुकीचा समावेश आहे. गेल्या दशकात श्रीलंकेतून 3,700 हून अधिक मच्छिमारांना परत आणण्यात आले आहे, त्यापैकी 600 हून अधिक गेल्या वर्षी परत आले.

रामेश्वरम येथे त्यांनी भारतातील पहिल्या उभ्या लिफ्ट सागरी पुलाचे - पांबन पुलाचे उद्‌घाटन केले आणि रोड ब्रिजवरून ट्रेन आणि जहाजाला हिरवा झेंडा दाखवून पुलाच्या कामकाजाचे साक्षीदार झाले. रामेश्वरमला मुख्य भूमीशी जोडणारा हा पूल जागतिक स्तरावर भारतीय अभियांत्रिकीची एक उल्लेखनीय कामगिरी आहे. हे 700 कोटी रुपयांपेक्षा जास्त खर्च करून बांधण्यात आले आहे. त्याची लांबी 2.08 किमी आहे, 99 स्पॅन आहेत आणि 72.5 मीटरचा उभ्या लिफ्ट स्पॅन आहे जो 17 मीटर उंचीपर्यंत पोहोचतो. यामुळे जहाजांची सुरळीत हालचाल आणि रेल्वे वाहतूक अखंडित राहते. भविष्यातील मागण्या पूर्ण करण्यासाठी दुहेरी रेल्वे ट्रॅकसाठी हे डिझाइन केले आहे. श्री मोदी म्हणाले की, रामनवमीच्या खास दिवशी त्यांना 8,3000 कोटी रुपयांच्या विकास प्रकल्पांचे भूमिपूजन करण्याची संधी मिळाली. या रेल्वे आणि

रस्ते प्रकल्पांमुळे तामिळनाडूमध्ये कनेक्टिव्हिटीमध्ये लक्षणीय वाढ होईल. हे राज्यासाठी परिवर्तनकारी उपक्रम आहेत.

गेल्या 10 वर्षात झालेल्या विकासकामांचा उल्लेख करताना मोदी म्हणाले, "गेल्या 10 वर्षात भारताच्या अर्थव्यवस्थेचा आकार दुप्पट झाला आहे. या वाढीचे एक प्रमुख कारण म्हणजे देशातील उल्लेखनीय आधुनिक पायाभूत सुविधा. गेल्या दशकात रेल्वे, रस्ते, विमानतळ, बंदरे, वीज, पाणी आणि गॅस पाइपलाइन यासारख्या पायाभूत सुविधांसाठीचे बजेट जवळजवळ सहा पटीने वाढले आहे. आज देशभरात मेगा प्रोजेक्ट वेगाने प्रगती करत आहेत. जेव्हा भारताचा प्रत्येक प्रदेश जोडला जातो तेव्हा विकसित राष्ट्र बनण्याचा मार्ग मजबूत होतो." भारतातील प्रत्येक राज्य जोडले गेल्याने, देशाची पूर्ण क्षमता प्रत्यक्षात येते.

विकसित राष्ट्र बनण्याच्या भारताच्या प्रवासात तामिळनाडूच्या महत्त्वाच्या भूमिकेवर भर देताना ते म्हणाले की, तामिळनाडूची क्षमता जसजशी वाढत जाईल तसतसे भारताच्या विकासाला गती मिळेल. गेल्या दशकात, केंद्र सरकारने 2014 पूर्वीच्या कालावधीपेक्षा तामिळनाडूच्या विकासासाठी तिप्पट जास्त निधी वाटप केला आहे, ज्यामुळे तामिळनाडूच्या आर्थिक आणि औद्योगिक विकासात मोठा हातभार लागला आहे. तामिळनाडूमधील पायाभूत सुविधांचा विकास हा भारत सरकारचा प्राधान्यक्रम आहे. गेल्या दशकात तामिळनाडूच्या रेल्वे बजेटमध्ये सात पटीने वाढ झाली आहे. 2014 पूर्वी, तामिळनाडूमधील रेल्वे प्रकल्पांना दरवर्षी फक्त 900 कोटी रुपये मिळत होते, तर यावर्षी तामिळनाडूचे रेल्वे बजेट 6,000 कोटी रुपयांपेक्षा जास्त आहे. भारत सरकार राज्यातील 77 रेल्वे स्थानकांचे आधुनिकीकरण करत आहे, ज्यामध्ये रामेश्वरम स्थानकाचा समावेश आहे.

ग्रामीण रस्ते आणि महामार्गांच्या विकासात लक्षणीय प्रगती झाली आहे. 2014 पासून, केंद्र सरकारच्या मदतीने तामिळनाडूमध्ये 4,000 किलोमीटर रस्ते बांधण्यात आले आहेत. चेन्नई बंदराला जोडणारा उन्नत कॉरिडॉर हे उल्लेखनीय पायाभूत सुविधांचे आणखी एक उदाहरण असेल. चेन्नई मेट्रोसारख्या आधुनिक सार्वजनिक वाहतूक व्यवस्था तामिळनाडूमध्ये प्रवास करणे सोपे करत आहेत. गेल्या दशकात भारतात सामाजिक पायाभूत सुविधांमध्ये विक्रमी गुंतवणूक झाली आहे. प्रधानमंत्री आवास योजनेअंतर्गत गरीब कुटुंबांना 4 कोटींहून अधिक घरे प्रदान करण्यात आली आहेत, ज्यामध्ये तामिळनाडूमध्ये बांधलेल्या 12 लाखांहून अधिक घरांचा समावेश आहे. सुमारे 12 कोटी ग्रामीण कुटुंबांना पहिल्यांदाच पाईपद्वारे पिण्याचे पाणी मिळाले आहे. यामध्ये तामिळनाडूतील 1.11 कोटी कुटुंबांचा समावेश आहे. पंतप्रधान किसान सन्मान निधी अंतर्गत, तामिळनाडूतील लहान शेतकऱ्यांना सुमारे 12,000 कोटी रुपये मिळाले आहेत. याव्यतिरिक्त, पंतप्रधान पीक विमा योजनेचे फायदे देखील मिळाले आहेत ज्या अंतर्गत 14,800 कोटी रुपयांचे दावे करण्यात आले आहेत.

पंबन पूल तंत्रज्ञान आणि परंपरेच्या मिलनाचे प्रतीक आहे.

पंतप्रधान म्हणाले, "रामेश्वरमसाठी नवीन पांबन पूल तंत्रज्ञान आणि परंपरेच्या मिश्रणाचे प्रतीक आहे. हजारो वर्षे जुने शहर आता 21 व्या शतकातील अभियांत्रिकी चमत्काराने जोडले गेले आहे. हा पूल भारतातील पहिला उभ्या लिफ्ट रेल्वे समुद्री पूल आहे, जो मोठ्या जहाजांना खाली जाण्यास परवानगी देतो तसेच जलद रेल्वे प्रवास करण्यास सक्षम करतो. या पुलाची मागणी अनेक दशकांपासून होती. पांबन पूल व्यापार आणि प्रवास सुलभ करेल, लाखो लोकांच्या जीवनावर सकारात्मक परिणाम करेल. यामुळे तामिळनाडूमधील व्यवसाय आणि पर्यटनाला फायदा होईल. याशिवाय, तरुणांसाठी नवीन रोजगार आणि व्यवसायाच्या संधी देखील उपलब्ध होतील." श्री मोदी यांनी रामेश्वरम ते तांबरम (चेन्नई) या नवीन रेल्वे सेवेचे उद्घाटन केले.

नागरिकांना दर्जेदार आणि परवडणारी आरोग्यसेवा प्रदान करणे ही केंद्र सरकारची वचनबद्धता आहे. आयुष्मान भारत योजनेअंतर्गत तामिळनाडूमध्ये 1 कोटीहून अधिक लोकांवर उपचार करण्यात आले आहेत, ज्यामुळे राज्यातील कुटुंबांचे 8,000 कोटी रुपये वाचले आहेत. तामिळनाडूमध्ये 1,400 हून अधिक जनऔषधी केंद्रे आहेत जिथे औषधे 80 टक्क्यांपर्यंत सवलतीत उपलब्ध आहेत. या स्वस्त औषधांमुळे राज्यातील जनतेचे 700 कोटी रुपये वाचले आहेत. तरुण भारतीयांना डॉक्टर बनण्यासाठी परदेशात जावे लागू नये यासाठी नरेंद्र मोदी सरकार वचनबद्ध आहे. यासाठी, अलिकडच्या वर्षात तामिळनाडूमध्ये 11 नवीन वैद्यकीय महाविद्यालये उघडण्यात आली आहेत. गरीब कुटुंबातील मुलांना मदत करण्यासाठी तमिळ भाषेत वैद्यकीय शिक्षण अभ्यासक्रम सुरू करण्याचे आवाहन पंतप्रधानांनी तामिळनाडू सरकारला केले.

7/10/25, 5:04 PM Sahkar Uday 25 issue - Marathi

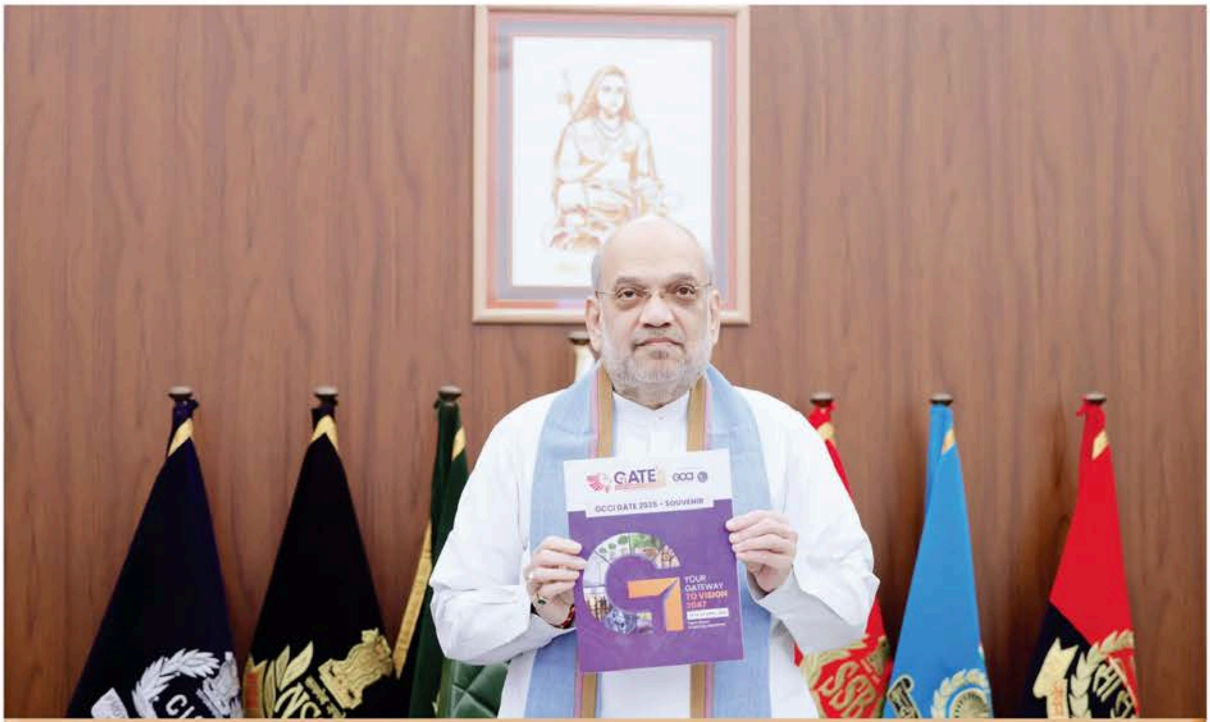

जीसीसीआयच्या ट्रेड एक्स्पो 2025 मध्ये श्री अमित शाह यांनी भाषण दिले

भारत जागतिक नेता होण्याच्या दिशेने वाटचाल करत आहे.

सहकार उदय टीम

- **पंतप्रधान श्री मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली भारताने विविध प्रकारच्या व्यवस्था आणि प्रत्येक क्षेत्रात विकास केला आहे.**
- **जागतिक अर्थव्यवस्थेचे प्रवेशद्वार आणि अनेक क्षेत्रांमध्ये अग्रणी बनून गुजरात देशाच्या विकासात मोठे योगदान देत आहे.**

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली, गेल्या 11 वर्षांत, भारत 'जागतिक नेता' बनण्याच्या दिशेने प्रगती करत आहे आणि देशाच्या प्रत्येक क्षेत्रात अनेक प्रकारच्या व्यवस्था आणि विकासाला सुरुवात झाली आहे. गेल्या काही वर्षांत, भारताने बहुआयामी आणि संपूर्ण सरकारच्या दृष्टिकोनामुळे अनेक टप्पे गाठले आहेत. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी गुजरात चेंबर ऑफ कॉमर्स अँड इंडस्ट्री (जीसीसीआय) च्या वार्षिक ट्रेड एक्स्पो 2025 च्या शुभारंभादरम्यान या वस्तुस्थितीचा पुनरुच्चार केला. ते म्हणाले की, गुजरात आता देशातील त्या सर्व क्षेत्रांमध्ये अग्रणी बनले आहे जे पुढील 25 वर्षांसाठी जागतिक अर्थव्यवस्था ठरवतील. श्री मोदींच्या नेतृत्वाखाली गुजरातने देशभरातील अनेक क्षेत्रांमध्ये नवीन उपक्रम हाती घेतले आहेत. स्मार्ट पायाभूत सुविधांची संकल्पना सर्वप्रथम गुजरातमध्ये मांडण्यात आली आणि गावांमध्ये 24 तास वीजपुरवठा देखील येथूनच सुरू झाला. जागतिक आर्थिक केंद्र बनण्याच्या दिशेने या राज्याने पहिले पाऊल उचलले आहे. 2009 मध्ये, गुजरातने ई-ग्राम प्रकल्प सुरू केला आणि गावांना इंटर-कनेक्टिव्हिटी आणि डिजिटल सेवा प्रदान करण्याची प्रक्रिया देखील येथे सुरू झाली. माता मृत्युदर कमी करण्यासाठी गुजरातनेच पुढाकार घेतला. जगातील सर्वात मोठा अक्षय ऊर्जा पार्क गुजरातमधील कच्छ येथे बांधला जात आहे आणि धोलेरा स्मार्ट सिटीच्या रूपात गुजरातमध्ये सर्वात मोठे ग्रीनफील्ड शहर देखील स्थापन केले जात आहे. देशातील

https://online.pubhtml5.com/dhhsc/qdje/ 20/32

व्यावसायिक संघटनांनी काळाच्या गरजा पूर्ण केल्या पाहिजेत

श्री शाह म्हणाले की, जर चेंबरला येणाऱ्या काळात प्रासंगिक राहायचे असेल, तर कार्यक्रम आयोजित करण्याव्यतिरिक्त, उद्योगांना, औद्योगिक क्षेत्रात प्रवेश करणाऱ्या धाडसी तरुणांना आणि उद्योगपतींना मदत करण्यासाठी कायमस्वरूपी यंत्रणा निर्माण करावी. ते म्हणाले की, जर चेंबरच्या अधिकाऱ्यांनी अशा व्यावसायिक लोकांसह एक प्रणाली तयार केली तर पुढील 25 वर्षात चेंबरची प्रासंगिकता आणि महत्व आणखी वाढेल. सरकार आणि नवीन उद्योगपती, सरकार आणि तरुण, आणि विकास घडवून आणू इच्छिणारे सरकार आणि उद्योगपती यांच्यात पूल बनण्याचे काम सहजपणे पूर्ण करून जीसीसीआय आपली भूमिका आणि प्रतिष्ठा वाढवू शकते असे श्री शाह म्हणाले.

गुजरातच्या विकासात जीसीसीआयचे महत्वाचे योगदान

जगाच्या कोणत्याही कोपऱ्यात व्यवसाय करण्यासाठी तरुणांमध्ये उत्साह, धैर्य आणि उद्यमशीलता निर्माण करण्याचे काम या चेंबरने केले आहे. सलग 75 वर्षांपासून, चेंबरने ती परंपरा पुढे नेली आहे, सरकारशी संवाद कायम ठेवला आहे आणि नैसर्गिक आपत्तींमध्ये लोकांच्या खांद्याला खांदा लावून उभे राहिले आहे, त्याचबरोबर सार्वजनिक हिताची काळजी घेतली आहे. श्री शाह म्हणाले की, जीसीसीआयची स्थापना 75 वर्षांपूर्वी कस्तुरभाई शेठ यांच्या नेतृत्वाखाली झाली होती आणि तेव्हापासून त्यांनी गुजरातच्या विकासात खूप महत्वाचे योगदान दिले आहे. या चेंबरच्या नेतृत्वाने आता संघटनेसाठी 75 वर्ष ते 100 वर्षांचा रोडमॅप तयार करावा, जेणेकरून ते गुजरातच्या विकासात जास्तीत जास्त योगदान देत पुढे जाऊ शकेल.

जीसीसीआय सरकार, लघु उद्योग आणि तरुणांमधील सेतू बनतो

गुजरातमधील तरुणांच्या औद्योगिक साहसाला आणखी प्रोत्साहन देण्यासाठी चेंबरने योजना आखल्या पाहिजेत असे श्री शाह म्हणाले. ते म्हणाले की सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग (एमएसएमई) हे आपले सर्वात मोठे भांडवल आहे आणि जर आपण पाहिले तर कोणताही उद्योग अनेक वर्षांपूर्वी लघु उद्योग म्हणून सुरू झाला असता. श्री शाह म्हणाले की, गुजरातमधील लघु उद्योगांनी देशाच्या औद्योगिक विकासात मोठे योगदान दिले आहे. गुजरात चेंबर ऑफ कॉमर्स अँड इंडस्ट्रीजने स्टार्टअप्ससह लघु उद्योगांच्या परंपरेचे आधुनिकीकरण करून आपल्या तरुणांसाठी एक संपूर्ण परिसंस्था प्रदान करावी आणि सरकार, लघु उद्योग आणि साहसी तरुण यांच्यात पूल म्हणून काम करावे.

श्री शाह म्हणाले की, जीसीसीआय गुजरातचे स्वप्न 'ग्लोबल ॲस्पिरेशन' या सूत्रासह पुढे जात आहे. जीसीसीआय च्या या प्रदर्शनात विविध क्षेत्रांतील आणि नवोन्मेषातील 300 हून अधिक लोकांना आमंत्रित करण्यात आले आहे. गुजरात चेंबर ऑफ कॉमर्स अँड इंडस्ट्रीने 1949 मध्ये आपले कामकाज सुरू केले आणि तेव्हापासून त्यांनी गुजरातच्या विकासात मोठे योगदान दिले आहे. ते म्हणाले की, 75 हून अधिक संस्था आणि 2.5 लाखांहून अधिक लघु औद्योगिक संघटना चेंबरशी संबंधित आहेत. 'व्यवसाय वाढवा आणि गुजरातचे रूपांतर करा' हे ब्रीदवाक्य साकार करण्यासाठी चेंबरने कठोर परिश्रम घेतले आहेत आणि सरकारशी उत्कृष्ट संवाद स्थापित केला आहे. त्यांनी व्हायब्रंट गुजरातच्या जागतिक यशात चेंबरच्या महत्वाच्या भूमिकेबद्दलही सांगितले आणि 2001 च्या भूकंपाच्या दुर्घटनेपासून ते 2025 पर्यंत गुजरातला अग्रणी उद्योगांचे केंद्र बनण्यापर्यंतच्या प्रवासात चेंबरची भूमिका नाकारता येणार नाही असे सांगितले.

दुसरा सर्वात लांब एक्सप्रेसवे, सुरत-चेन्नई एक्सप्रेसवे, याच राज्यातून सुरू होतो. श्री शाह म्हणाले की, गिफ्ट सिटीच्या रूपात भारताचे पहिले आंतरराष्ट्रीय केंद्र देखील गुजरातमध्ये बांधले गेले आणि पहिली बुलेट ट्रेन देखील गुजरातमधून सुरू झाली. त्यांनी सांगितले की पहिली नमो भारत रॅपिड रेल देखील गुजरातची आहे. राज्याने मजबूत औद्योगिक विकास पायाभूत सुविधा, धोरणे आणि उद्योग-अनुकूल सरकारी दृष्टीकोन साध्य केला आहे.

अनुकूल औद्योगिक वातावरणामुळे होणारे बदल

श्री शाह म्हणाले की, गुजरातमध्ये उद्योगापासून तंत्रज्ञानापर्यंत, आयटीपासून पायाभूत सुविधांपर्यंत आणि एमएसएमईपासून स्टार्टअप्स आणि 'पायनियर इंडस्ट्रीज'पर्यंत सर्व प्रकारच्या उद्योगांचे एक सुंदर औद्योगिक वातावरण दिसून येते. गुजरातमध्ये उद्योग उभारण्यास इच्छुक असलेल्या लोकांना हे माहित आहे की राज्य त्यांना सुविधा, उद्योग-अनुकूल वातावरण आणि कोणत्याही राजकीय हस्तक्षेपाशिवाय संप-मुक्त व्यवस्था प्रदान करते. ही परंपरा श्री भूपेंद्र पटेल यांच्या राज्य सरकारने दृढपणे स्थापित केली आहे.

श्री शाह म्हणाले की, जेव्हा मोदी गुजरातचे मुख्यमंत्री होते, तेव्हा गुजरात सरकार जीसीसीआयशी अर्थपूर्ण चर्चा करून आणि व्यापारी, उद्योगपती आणि लघु उद्योजकांचे म्हणणे ऐकूनच अंतिम निर्णय घेत असे. तेव्हापासून सध्याचे राज्य सरकार त्या वातावरणाला आणखी मजबूत करण्यासाठी योगदान देत आहे, असे शाह म्हणाले. ते म्हणाले की, त्यावेळी मोदींनी एक धोरण बनवले होते की जेव्हा पायाभूत सुविधा मजबूत होतील तेव्हा अर्थव्यवस्था मजबूत होईल आणि अर्थव्यवस्थेच्या बळकटीकरणासह, प्रत्येक नागरिकाच्या जीवनात सुविधा आपोआप जोडल्या जातील. म्हणूनच गुजरात आता जागतिक अर्थव्यवस्थेचे प्रवेशद्वार बनून देशाच्या विकासात मोठे योगदान देत आहे, असे शाह म्हणाले.

नागपूरमधील माधव नेत्रालय प्रीमियम सेंटरच्या पायाभरणी समारंभात पंतप्रधानांनी भाषण केले.

चांगल्या आरोग्य सुविधा पुरवणे हे सरकारचे प्राधान्य आहे.

सहकार उदय टीम

सर्व नागरिकांसाठी चांगल्या आरोग्य सुविधा उपलब्ध करून देणे हे केंद्र सरकारचे प्राधान्य आहे जेणेकरून सर्वात गरीब व्यक्तीलाही सर्वोत्तम उपचार मिळू शकतील. आयुष्मान भारत योजनेद्वारे मोफत उपचार आणि जनऔषधी केंद्राद्वारे स्वस्त औषधे उपलब्ध करून देण्याचे प्रयत्न या दिशेने केले जात आहेत. महाराष्ट्रातील नागपूर येथे माधव नेत्रालय प्रीमियम सेंटरची पायाभरणी करताना पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी हे उद्गार काढले.

नागपूरमधील माधव नेत्रालय अनेक दशकांपासून लाखो लोकांची सेवा करत आहे आणि असंख्य लोकांच्या जीवनात प्रकाश परत आणला आहे. आता त्याचा विस्तार करण्यासाठी, एक नवीन संकुल बांधले जात आहे, ज्याची पायाभरणी पंतप्रधानांच्या हस्ते झाली. या प्रसंगी, श्री मोदींनी विश्वास व्यक्त केला की या विस्तारामुळे त्यांच्या सेवा कार्याला आणखी गती मिळेल ज्यामुळे हजारो नवीन जीवनात प्रकाश येईल आणि त्यांच्या जीवनातील अंधार दूर होईल. त्यांनी माधव नेत्रालयाशी संबंधित सर्वांच्या प्रयत्नांचे कौतुक केले आणि माधव नेत्रालयाच्या प्रयत्नांना पूरक म्हणून भारतीय आरोग्यसेवा क्षेत्राने केलेल्या महत्त्वपूर्ण प्रगतीवर प्रकाश टाकला.

गेल्या दशकात गावांमध्ये लाखो आयुष्मान आरोग्य मंदिरांच्या स्थापनेचा उल्लेख करत पंतप्रधान म्हणाले की, ही मंदिरे टेलिमेडिसिनद्वारे लोकांना प्राथमिक आरोग्य सेवा प्रदान करतात.

- **आयुष्मान भारत आणि जनऔषधी केंद्राद्वारे कमी उत्पन्न असलेल्या लोकांना फायदा होत आहे.**
- **माधव नेत्रालयाचा विस्तार करण्यासाठी नवीन संकुल बांधले जात आहे.**

या सुविधांमुळे लोकांना वैद्यकीय तपासणीसाठी लांबचा प्रवास करण्याची गरज कमी झाली आहे.

देशातील वैद्यकीय महाविद्यालयांची संख्या दुप्पट आणि एम्सची संख्या तिप्पट करण्यावर भर देत, भविष्यात अधिक कुशल डॉक्टरांची उपलब्धता सुनिश्चित करण्यासाठी वैद्यकीय जागांची संख्याही दुप्पट करण्यात आल्याचे मोदी म्हणाले. वैद्यकीय विद्यार्थ्यांना त्यांच्या मातृभाषेत

IFFCO

वैद्यकीय शिक्षण घेण्याची संधी दिली जात आहे. आधुनिक वैद्यकीय शास्त्रातील प्रगतीबरोबरच, देश आपल्या पारंपारिक ज्ञानाचाही प्रचार करत आहे. भारताच्या योग आणि आयुर्वेदाला जागतिक स्तरावर मिळत असलेल्या मान्यताबद्दल ते म्हणाले की, यामुळे जागतिक स्तरावर देशाची प्रतिष्ठा वाढत आहे.

माधव नेत्रालयाच्या नवीन परिसराकडे प्रवास सुरू होताना दृष्टी आणि दिशा यांच्यातील नैसर्गिक संबंधांवर भाष्य करताना, श्री मोदी यांनी जीवनात दृष्टीचे महत्व सांगितले, "पश्येम शारदाह शतम" या वैदिक आकांक्षेचा उल्लेख केला, ज्याचा अर्थ "आपण शंभर वर्षे पाहू शकू". अशी दृष्टी व्यक्ती आणि समाज दोघांनाही सक्षम बनवते. राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघ हा बाह्य आणि अंतर्गत दृष्टिकोनासाठी काम करणारा एक पवित्र प्रयत्न आहे. त्यांनी माधव नेत्रालय हे बाह्य दृष्टिकोनाचे उदाहरण आणि संघ हे अंतर्गत दृष्टिकोनाचे उदाहरण म्हणून वर्णन केले ज्यामुळे संघ सेवेचा समानार्थी बनला आहे.

धर्मग्रंथांचा उल्लेख करून पंतप्रधानांनी जीवनाचा उद्देश सेवा आणि दानधर्म आहे यावर भर दिला. जेव्हा सेवा

> **कोणत्याही नागरिकाला सन्माननीय जीवनापासून वंचित ठेवता कामा नये. देशासाठी आपले जीवन समर्पित केलेल्या ज्येष्ठ नागरिकांनी वैद्यकीय उपचारांची काळजी करू नये. आयुष्मान भारतने लाखो लोकांना मोफत उपचार दिले आहेत.**
>
> **श्री नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान**

मूल्यांमध्ये अंतर्भूत होते तेव्हा ती भक्ती बनते. जीवनाचे मूल्य त्याच्या कालावधीत नाही तर त्याच्या उपयुक्ततेत आहे. पंतप्रधानांनी "मी" पेक्षा "आपण" ला प्राधान्य देण्याचे आणि सर्व धोरणे आणि निर्णयांमध्ये राष्ट्राला प्रथम स्थान देण्याचे महत्त्व अधोरेखित केले, असे सांगून की अशा दृष्टिकोनाचा देशभर सकारात्मक परिणाम होतो. देशाला मागे ठेवणाऱ्या साखळ्या तोडण्याची गरज आणि वसाहतवादी मानसिकतेच्या पलीकडे जाण्याचे महत्व त्यांनी अधोरेखित केले.

श्री मोदी म्हणाले, "भारताचे 'वसुधैव कुटुंबकम' हे मार्गदर्शक तत्व जगाच्या कानाकोपऱ्यात पोहोचत आहे आणि भारताच्या कृतींमध्ये ते प्रतिबिंबित होते. कोविड-19 साथीच्या काळात, भारताने जगाला एका कुटुंबाप्रमाणे लस पुरवल्या. ऑपरेशन ब्रह्मा अंतर्गत, म्यानमारमध्ये अलिकडच्या भूकंप, तुर्की आणि नेपाळमध्ये भूकंप आणि मालदीवमध्ये पाणीटंचाईच्या वेळी जलद मदत पुरवण्यात आली. संघर्षाच्या वेळी इतर देशांतील नागरिकांना बाहेर काढण्यातही भारताने महत्वाची भूमिका बजावली. जागतिक बंधुत्वाची ही भावना भारताच्या सांस्कृतिक मूल्यांमधून निर्माण होते." भारताच्या तरुणांना देशाची सर्वात मोठी संपत्ती, आत्मविश्वासाने परिपूर्ण आणि जोखीम घेण्याची उत्तम क्षमता असल्याचे अधोरेखित करून पंतप्रधानांनी नवोन्मेष, स्टार्टअप्स आणि भारताच्या वारसा आणि संस्कृतीत त्यांच्या योगदानाचा उल्लेख केला.

मध्य प्रदेशातील सीआरपीएफ दिन परेडमध्ये भाषण दिलेकेंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह

सीआरपीएफची कोब्रा बटालियन पाहून नक्षलवादी घाबरतात

- देशाला नक्षलवादापासून मुक्त करण्यात सीआरपीएफ सर्वात महत्वाची भूमिका बजावेल.
- 31 मार्च 2026 पर्यंत देश नक्षलवादाच्या समस्येपासून मुक्त होईल.

सहकार उदय टीम

सीआरपीएफ दिनानिमित्त आयोजित परेडमध्ये सहभागी झाल्यानंतर, केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी पूर्ण आत्मविश्वासाने सांगितले की सरकार देशाला नक्षलमुक्त करण्यासाठी वचनबद्ध आहे. येत्या 2026 मध्ये 31 मार्चपूर्वी देश नक्षल समस्येपासून मुक्त होईल. सीआरपीएफ जवानांचे कौतुक करताना ते म्हणाले की, कोब्रा बटालियन पाहून नक्षलवादी घाबरतात. ते म्हणाले की, पंतप्रधान श्री मोदी यांच्या नेतृत्वाखालील डबल इंजिन सरकार नक्षलवाद पूर्णपणे नष्ट करण्यात कोणतीही कसर सोडत नाही.

ते म्हणाले की, नक्षलवाद पुन्हा मूळ धरू नये म्हणून तो पूर्णपणे नष्ट केला पाहिजे, कारण नक्षलवादामुळे अनेक पिढ्या उद्ध्वस्त झाल्या आहेत. 31मार्च 2026 पूर्वी छत्तीसगडसह संपूर्ण देशात नक्षलवाद इतिहासजमा होईल. इतर राज्यांमध्ये पळून जाणाऱ्या नक्षलवाद्यांना पकडण्यासाठी राज्य पोलिस आणि केंद्रीय सुरक्षा संस्थांमध्ये चांगल्या समन्वयावरही शाह यांनी भर दिला. राज्यातील नक्षलग्रस्त भागातील लोकांपर्यंत सरकारी योजना पोहोचवण्यासाठी तयार करण्यात आलेल्या 'नेल्लनहार' योजनेअंतर्गत सुरक्षा दलांच्या छावण्यांचा परिसर 5 किमीवरून 10 किमीपर्यंत वाढवण्याचे निर्देश त्यांनी दिले, जेणेकरून लोकांना विकासाच्या समान संधी मिळतील.

बस्तर विकास, आत्मविश्वास आणि विजयाच्या ज्योतीने पुढे जात आहे. बस्तर आता भीतीचा पर्याय नाही तर भविष्याचा पर्याय आहे आणि आता येथे कोणीही नक्षलवादाशी संबंध जोडत नाही. ते म्हणाले की आपल्याला असे बस्तर विकसित आणि बांधायचे आहे की या प्रदेशातील सुकमा येथील एक तरुण निरीक्षक, बस्तर येथील एक बॅरिस्टर, दंतेवाडा येथील एक डॉक्टर आणि कांकेर येथील एक आशादायक जिल्हाधिकारी बनेल. मोदी सरकारच्या काळात घाबरण्याची गरज नसल्याने, विकासाची स्वप्ने सत्यात उतरविण्यासाठी स्थानिक लोकांनी प्रामाणिकपणे आणि निर्भयपणे काम करण्याचे आवाहन श्री शाह यांनी केले. ते म्हणाले की, ज्यांना हे समजले आहे की विकासासाठी बंदूक नाही तर संगणकाची आवश्यकता आहे, एलईडी किंवा हँडग्रेनेड नाही तर पेनची आवश्यकता आहे, त्यांनी सर्वांनी शरणागती पत्करली आहे. नक्षलवाद संपवण्याच्या दिशेने, या वर्षी आतापर्यंत 521 नक्षलवाद्यांनी आत्मसमर्पण केले आहे, तर गेल्या वर्षी 2024 मध्ये एकूण 881 नक्षलवाद्यांनी आत्मसमर्पण केले होते.

यापूर्वी नक्षलवाद्यांच्या दहशतीमुळे राजकारण्यांना रॅली आणि सभा घेण्यापासून रोखले जात होते. पण आता काळ बदलला आहे. आज ते 50 हजार आदिवासी बंधू-भगिनींसमोर बस्तर पांडुम महोत्सव साजरा करत आहेत. जिथे पूर्वी गोळ्यांचा आवाज होता, तिथे आता यंत्रांचा आवाज ऐकू येतो; जिथे गावे ओसाड होती, तिथे आता शाळेच्या घंटा वाजतात; जिथे रस्ते पूर्वी स्वप्न होते, तिथे महामार्ग बांधले जात आहेत आणि जिथे मुलांना शाळेत जाण्याची भीती वाटत होती, तिथे आज तिथली मुले संगणकाच्या माध्यमातून संपूर्ण जगाशी संपर्क साधत आहेत.

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी उदयोन्मुख भारत शिखर परिषदेत भाषण दिले.

भारत लवकरच जगातील तिसरी सर्वात मोठी अर्थव्यवस्था बनेल

सहकार उदय टीम

➲ **भारताने दुप्पट वेगाने वाढ केली आहे आणि अर्थव्यवस्थेचा आकार दुप्पट केला आहे.**

➲ **10 हजार नवीन पीएम रिसर्च फेलोशिपमुळे तरुणांचा प्रवास सोपा होईल.**

जगाच्या नजरा भारतावर आहेत आणि जगाच्या अपेक्षाही भारताकडून आहेत. काही वर्षांतच, भारत 11 व्या सर्वात मोठ्या अर्थव्यवस्थेपासून पाचव्या सर्वात मोठ्या अर्थव्यवस्थेत पोहोचला आहे. अनेक जागतिक आव्हाने असूनही, भारताने केवळ एका दशकात दुप्पट वेगाने वाढ केली आहे आणि अर्थव्यवस्थेचा आकार दुप्पट केला आहे. नवी दिल्लीतील भारत मंडपम येथे आयोजित 'इमर्जिंग इंडिया समिट'मध्ये पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी हे तथ्य व्यक्त केले. त्यांनी आत्मविश्वासाने सांगितले की भारत लवकरच जगातील तिसरी सर्वात मोठी अर्थव्यवस्था बनेल. ही अभूतपूर्व वाढ भारतीय तरुणांच्या महत्वाकांक्षा आणि आकांक्षांमुळे आहे. भारताला विकसित राष्ट्र बनवण्यासाठी तरुणांच्या स्वप्ने, दृढनिश्चय आणि आवड अधोरेखित करून 2047 पर्यंत भारताच्या प्रगतीच्या रोडमॅपवर श्री मोदी यांनी भर दिला आणि सांगितले की सतत विचारविनिमय केल्याने विकासावर मौल्यवान अंतर्दृष्टी मिळेल, जी अमृत काळ पिढीला ऊर्जा, मार्गदर्शन आणि गती प्रदान करेल.

भारत आपल्या प्रगतीत अजिंक्य, अटल आणि अटल आहे.

श्री मोदी म्हणाले की, नवीन वर्षाच्या पहिल्या शंभर दिवसांत सरकारने असे निर्णय घेतले आहेत जे देशातील तरुणांच्या आकांक्षा आणि भविष्याचा पाया रचतील. तरुण व्यावसायिक आणि उद्योजकांना फायदा व्हावा यासाठी 12 लाख रुपयांपर्यंतच्या उत्पन्नावर शून्य कर यासह अनेक उपक्रम हाती घेण्यात आले आहेत. शिक्षणाच्या विस्ताराअंतर्गत, 10 हजार नवीन वैद्यकीय जागा आणि 6,500 नवीन आयआयटी जागा जोडण्यात आल्या आहेत आणि 50 हजार नवीन अटल टिंकरिंग लॅब्सची स्थापना देशाच्या कानाकोपऱ्यात नवोपक्रमांची पोहोच सुनिश्चित करत आहे. कृत्रिम बुद्धिमत्ता (एआय) आणि कौशल्य विकासासाठी उत्कृष्टता केंद्रांच्या निर्मितीचा संदर्भ देत, श्री मोदी म्हणाले की हे तरुणांना भविष्यासाठी तयार होण्यासाठी संधी प्रदान करतात. त्यांनी 10,000 नवीन पीएम रिसर्च फेलोशिपची घोषणा देखील केली. श्री मोदी म्हणाले की, ज्याप्रमाणे अवकाश क्षेत्र खुले केले गेले, तसेच आता अणुऊर्जा क्षेत्र देखील खुले केले जाईल, ज्यामुळे अडथळे दूर होतील आणि नवोपक्रमांना चालना मिळेल. गिग इकॉनॉमीमध्ये काम करणाऱ्या तरुणांसाठी सामाजिक सुरक्षितता सुरू करण्याचा उल्लेख केला. त्यांनी अनुसूचित जाती आणि जमाती आणि महिला उद्योजकांसाठी 2 कोटी रुपयांपर्यंतच्या मुदत कर्जावर भर दिला आणि सांगितले की समावेशकता आता केवळ आश्वासन राहिलेली नाही तर एक धोरण आहे. या निर्णयांचा थेट फायदा भारतातील तरुणांना होईल. गेल्या शंभर दिवसांतील कामगिरीवरून दिसून येते की भारत आपल्या प्रगतीत अजिंक्य, स्थिर आणि अटल आहे.

10 ट्रिलियन टनांच्या विक्रमी कोळशाच्या उत्पादनाचा आणि राष्ट्रीय खनिज अभियानाच्या शुभारंभाचा उल्लेख करताना, श्री मोदी म्हणाले की, कर्मचाऱ्यांसाठी आठवा वेतन आयोग स्थापन करण्यात आला होता. शेतकऱ्यांसाठी खत अनुदान वाढवण्याचा निर्णय शेतकऱ्यांच्या कल्याणासाठी सरकारच्या प्राधान्याचे प्रतिबिंबित करतो, असे ते म्हणाले. छत्तीसगडमध्ये, तीन लाखांहून अधिक कुटुंबांचे सामूहिक गृहनिर्माण झाले आणि मालकी योजनेअंतर्गत 65 लाखांहून अधिक मालमत्ता कार्ड वितरित करण्यात आले. या दिवसांमध्ये, जगातील सर्वात उंच बोगद्यांपैकी एक, सोनमर्ग बोगदा राष्ट्राला समर्पित करण्यात आला. आयएनएस सुरत, नीलगिरी आणि वागशीर हे भारतीय नौदलात समाविष्ट करण्यात आले आणि लष्करासाठी 'मेड इन इंडिया' हलक्या लढाऊ हेलिकॉप्टरच्या खरेदीला मान्यता देण्यात आली.

वक्फ (दुरुस्ती) विधेयक, 2025 वर संसदेत झालेल्या चर्चेदरम्यान श्री अमित शाह यांनी भाषण केले.

केवळ वक्फ घोषित करून कोणीही कोणाचीही जमीन ताब्यात घेऊ शकणार नाही.

सहकार उदय टीम

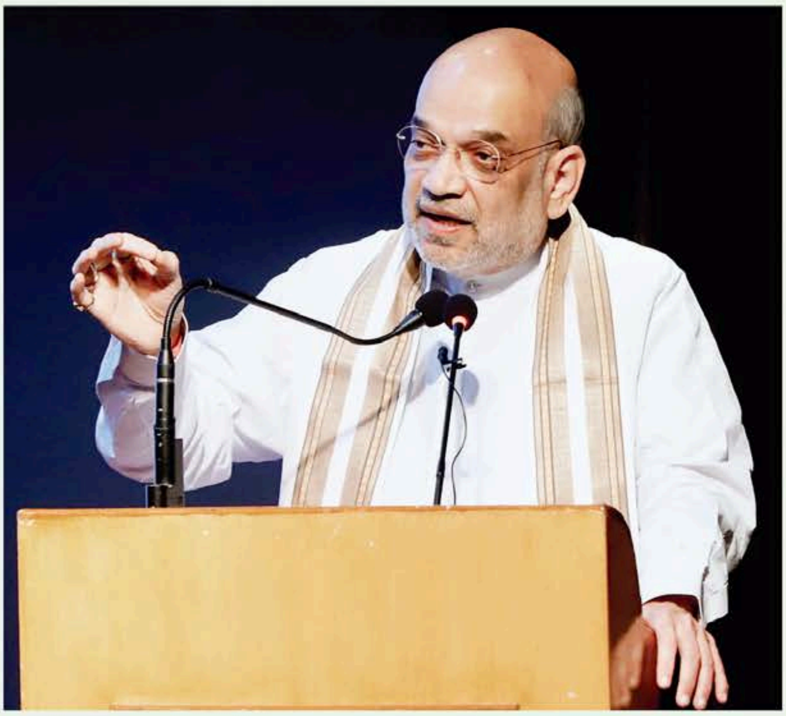

संसदेने मंजूर केलेल्या वक्फ कायद्यानुसार, धार्मिक देणग्यांशी संबंधित कामांमध्ये कोणत्याही गैर-इस्लामी सदस्याला वक्फ बोर्डात स्थान दिले जाणार नाही. वक्फ बोर्डात नियुक्त केल्या जाणाऱ्या बिगर-मुस्लिम सदस्यांचे काम धार्मिक कार्यांशी संबंधित नसेल. धर्मादाय आयुक्त हा कोणत्याही धर्माचा व्यक्ती असू शकतो जो मंडळ धर्मादाय कायद्यानुसार चालेल याची खात्री करेल, हे प्रशासनाचे काम आहे, धर्माचे नाही. लोकसभेत वक्फ (दुरुस्ती) विधेयक, २०२५ आणि मुस्लिम वक्फ (रद्द) विधेयक, 2024 वरील चर्चेला उत्तर देताना, केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी वरील मुद्दे स्पष्ट केले. संसदेच्या दोन्ही सभागृहांनी मंजूर केल्यानंतर, हे विधेयक आता कायद्यात रूपांतरित झाले आहे आणि देशभरात लागू करण्यात आले आहे.

केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह म्हणाले की, सरकार अल्पसंख्याक समुदायाच्या धार्मिक कार्यात आणि त्यांनी स्थापन केलेल्या ट्रस्टमध्ये, म्हणजेच वक्फमध्ये हस्तक्षेप करू इच्छित नाही. मुतवली, वक्फ आणि वक्फ हे सर्व मुस्लिम असतील, परंतु वक्फ मालमत्तेची योग्य देखभाल केली जात आहे की नाही हे निश्चितपणे पाहिले जाईल. जर 2013 मध्ये वक्फ कायद्यात सुधारणा केली नसती तर हे विधेयक आणण्याची गरजच पडली नसती. त्यानंतर रात्रीतून दिल्लीतील लुटियन्स झोनमधील 123 व्हीव्हीआयपी मालमत्ता वक्फला देण्यात आल्या. त्यांनी सांगितले की, 1913 ते 2013 पर्यंत वक्फ बोर्डाची एकूण जमीन 18 लाख एकर होती, जी 2013 ते 2025 पर्यंत

- **वक्फ बोर्डाच्या बिगर-मुस्लिम सदस्यांचे काम धार्मिक कार्यांशी संबंधित राहणार नाही.**
- **आता केवळ घोषणा केल्याने कोणाचीही जमीन वक्फ होणार नाही, फक्त एक व्यक्ती आपली मालमत्ता दान करू शकते.**

21 लाख एकरने वाढली. भाडेपट्ट्यावर दिलेल्या मालमत्ता 20 हजार होत्या, परंतु नोंदीनुसार, 2025 मध्ये या मालमत्ता शून्य झाल्या. या मालमत्ता विकल्या गेल्या.

संसदेच्या दोन्ही सभागृहांनी मंजूर केल्यानंतर आणि राष्ट्रपती श्रीमती यांनी स्वाक्षरी केल्यानंतर वक्फ (सुधारणा) विधेयक, 2025 कायदा बनला. द्रौपदी मुर्मू. आता तो वक्फ (सुधारणा) कायदा, 2025 झाला आहे, ज्याची अधिसूचना जारी करण्यात आली आहे. हा कायदा 8 एप्रिल 2025 पासून देशभरात लागू झाला आहे. या कायद्यामुळे जमिनीचे संरक्षण होईल. आता केवळ घोषणा करून एखाद्याची जमीन वक्फ होणार नाही. याअंतर्गत, केवळ स्वतःच्या मालमत्तेचे दान करता येते; सरकार किंवा इतर कोणाचीही मालमत्ता दान करता येत नाही. या कायद्यात वक्फ मालमत्ता घोषित करण्याचा अधिकार रद्द करण्यात

आला आहे. आता जिल्हाधिकाऱ्यांकडून त्याची पडताळणी करून घेणे बंधनकारक असेल. यासोबतच, नवीन वक्फची नोंदणी देखील पारदर्शक पद्धतीने करावी लागेल. आता मुस्लिमांनाही वक्फ ट्रस्ट कायद्याअंतर्गत त्यांचे ट्रस्ट नोंदणीकृत करता येईल. यासाठी वक्फ कायदा आवश्यक नाही. या कायद्यासाठी एक संयुक्त संसदीय समिती स्थापन करण्यात आली, ज्याने 38 बैठका घेतल्या आणि 113 तास त्यावर चर्चा केली. त्यात 284 भागधारक होते ज्यांच्या माध्यमातून देशभरातून सुमारे एक कोटी ऑनलाइन सूचना प्राप्त झाल्या. त्या सूचनांचा विचार करून हा कायदा करण्यात आला.

चर्चेदरम्यान, केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री म्हणाले की, धार्मिक संस्थांच्या व्यवस्थापनात बिगर-मुस्लिम व्यक्तींची नियुक्ती करण्याची कोणतीही तरतूद नाही. सरकारला अशा तरतुदी करायच्याही नाहीत. मुस्लिमांच्या धार्मिक कार्यात आणि त्यांनी दान केलेल्या मालमत्तेत हस्तक्षेप करण्यासाठी हे विधेयक आणले जात आहे, असा गैरसमज विरोधक पसरवत आहेत. वक्फ बोर्ड किंवा त्याच्या परिसरात नियुक्त केलेल्या बिगर-मुस्लिम सदस्यांचे काम धार्मिक कार्याशी संबंधित राहणार नाही. ते फक्त देणगीशी संबंधित बाबी नियमांनुसार चालत आहेत की नाही याची खात्री करतील. श्री शाह म्हणाले की, वक्फ बोर्डाचे काम वक्फ मालमत्ता विकणाऱ्यांना पकडून हाकलून लावणे हे असले पाहिजे. शेकडो वर्षांपासून वक्फच्या नावाखाली कवडीमोल किमतीत मालमत्ता भाड्याने देणाऱ्या लोकांना त्यांनी पकडले पाहिजे. वक्फचा पैसा अल्पसंख्याक समुदायाच्या विकासासाठी आणि इस्लामच्या संस्थांना बळकटी देण्यासाठी वापरला पाहिजे. या पैशाची चोरी थांबवण्याची जबाबदारी वक्फ बोर्ड आणि त्याच्या परिसराची असेल.

त्यांनी सांगितले की, दिल्ली वक्फ बोर्डाने उत्तर रेल्वेची जमीन वक्फच्या नावावर हस्तांतरित केली आहे. त्याचप्रमाणे, हिमाचल प्रदेशात, जमिनीला वक्फ मालमत्ता म्हणून घोषित करून त्यावर बेकायदेशीर मशीद बांधण्यात आली. तामिळनाडूतील 1500 वर्षे जुन्या तिरुचेंदूर मंदिराची 400 एकर जमीन वक्फ मालमत्ता म्हणून घोषित करण्यात आली. श्री शाह म्हणाले की, कर्नाटकातील एका समितीच्या अहवालानुसार, 29,000 एकर वक्फ जमीन व्यावसायिक वापरासाठी भाडेतत्वावर देण्यात आली होती. 2001 ते 2012 दरम्यान, 2 लाख कोटी रुपयांच्या वक्फ मालमत्ता 100 वर्षांच्या भाडेपट्ट्यावर खाजगी संस्थांना देण्यात आल्या. बंगळुरू उच्च न्यायालयाला या प्रकरणात हस्तक्षेप करावा लागला आणि 602 एकर जमिनीचे अधिग्रहण थांबवण्यात आले. कर्नाटकातील विजयपूर येथील होनवाड गावातील 1,500 एकर जमीन वादग्रस्त बनवून, 500 कोटी रुपयांची ही जमीन एका पंचतारांकित हॉटेलला फक्त 12,000 रुपये प्रति महिना भाड्याने देण्यात आली. श्री अमित शाह म्हणाले की हे सर्व पैसे गरीब मुस्लिमांच्या कल्याणासाठी आहेत, श्रीमंतांच्या लुटीसाठी नाहीत. हे पैसे गरीब मुस्लिम, घटस्फोटित महिला, अनाथ मुले, बेरोजगार मुस्लिमांच्या कल्याणासाठी आणि त्यांना कुशल बनवण्यासाठी खर्च केले पाहिजेत. ते म्हणाले की वक्फकडे लाखो कोटी रुपयांची जमीन आहे, परंतु उत्पन्न फक्त 126 कोटी रुपये आहे.

कर्नाटकातील दतपीठ मंदिरावर वक्फ बोर्डाचा दावा. 75 वर्षे जुन्या दाव्याच्या आधारे तालीपरंबा येथील 600 एकर जमीन ताब्यात घेण्याचा प्रयत्न करण्यात आला. ख्रिश्चन समुदायाच्या मालमत्ताही जप्त करण्यात आल्या. तेलंगणामध्ये 66 हजार कोटी रुपयांच्या 1700 एकर जमिनीवर आणि आसाममधील मोरीगाव जिल्ह्यातील 134 एकर जमिनीवर दावे करण्यात आले. गुरुद्वाराची हरियाणाची चौदा मरळा जमीन वक्फला देण्यात आली. प्रयागराजमधील चंद्रशेखर आझाद पार्कलाही वक्फ मालमत्ता घोषित करण्यात आली. महाराष्ट्रातील वडाणगे गावातील महादेव मंदिर आणि बीडमधील कनकेश्वरची 12 एकर जमीन वक्फ बोर्डाने जबरदस्तीने ताब्यात घेतल्याचा दावा केला.

सामाजिक न्यायाचे नवे पर्व सुरू झाले आहे: पंतप्रधान

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी म्हटले आहे की, वक्फ (दुरुस्ती) कायदा, 2025 सामाजिक न्यायाच्या एका नवीन युगाची सुरुवात करेल. संसदेच्या दोन्ही सभागृहांनी वक्फ (दुरुस्ती) विधेयक आणि मुस्लिम वक्फ (रद्द करणे) विधेयक मंजूर केल्याबद्दल पंतप्रधानांनी सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्म X वर लिहिले की, "संसदेच्या दोन्ही सभागृहांनी विधेयक मंजूर करणे हा देशासाठी एक ऐतिहासिक क्षण आहे. यामुळे सामाजिक-आर्थिक न्याय, पारदर्शकता आणि समावेशक विकासासाठी आपली सामूहिक वचनबद्धता अधोरेखित होते. हे विशेषतः अशा लोकांसाठी फायदेशीर ठरेल जे दीर्घकाळ दुर्लक्षित राहिले आहेत, ज्यांचे आवाज ऐकू येत नाहीत आणि ज्यांना संधी नाकारल्या गेल्या आहेत." पंतप्रधानांनी आपल्या उत्तरात म्हटले की, वक्फ व्यवस्थेत गेल्या अनेक दशकांपासून पारदर्शकता आणि जबाबदारीचा अभाव आहे. यामुळे आपल्या मुस्लिम माता-भगिनी, गरीब आणि पसमंडा मुस्लिम बंधू-भगिनींच्या हिताचे मोठे नुकसान होत होते. आता संसदेने मंजूर केलेले विधेयक पारदर्शकता वाढविण्यास तसेच लोकांच्या हक्कांचे संरक्षण करण्यास मदत करेल. यासह आपण अशा युगात प्रवेश करू जो सध्याच्या काळाशी सुसंगत असेल आणि सामाजिक न्यायासाठी वचनबद्ध असेल. देशातील प्रत्येक नागरिकाच्या प्रतिष्ठेला प्राधान्य दिले जाईल याची खात्री करण्यासाठी आम्ही वचनबद्ध आहोत. अधिक सक्षम, समावेशक आणि संवेदनशील भारत निर्माण करण्यासाठी हा मार्ग खूप महत्वाचा ठरणार आहे.

7/10/25, 5:04 PM Sahkar Uday 25 issue - Marathi

त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठामुळे सहकाराचे भविष्य उज्ज्वल होईल.

श्री दिलीप संघानी

भारतातील सहकारी चळवळीला नवी दिशा देण्याच्या आणि तरुणांसाठी रोजगाराच्या नवीन संधी निर्माण करण्याच्या उद्देशाने सरकारने 'त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठ' स्थापन करण्याचा प्रस्ताव ठेवला होता. संसदेच्या दोन्ही सभागृहांनी, लोकसभा आणि राज्यसभेने हे विधेयक मंजूर केल्यानंतर आता हे स्वप्न पूर्ण झाले आहे. हे विद्यापीठ केवळ सहकारी शिक्षण, संशोधन आणि प्रशिक्षणाला प्रोत्साहन देणार नाही तर सहकारी क्षेत्राला अधिक व्यावसायिक आणि प्रभावी बनविण्यास मदत करेल आणि सहकारी चळवळीसाठी एक ऐतिहासिक पाऊल ठरेल. ही संस्था सहकारी शिक्षणाला एका नवीन पातळीवर घेऊन जाईल, ज्यामुळे सहकारी संस्थांचे कामकाज अधिक व्यावसायिक, आधुनिक आणि प्रभावी होईल. यामुळे तरुणांना पर्यायी आणि आकर्षक करिअर पर्याय उपलब्ध होईल. विद्यापीठातून पदवी किंवा डिप्लोमा मिळवलेल्या विद्यार्थ्यांना सहकारी संस्थांमध्ये प्राधान्य दिले जाईल, ज्यामुळे ते एक आकर्षक करिअर पर्याय बनेल.

सहकार क्षेत्रात व्यावसायिक शिक्षण देऊन, हे विद्यापीठ तरुणांना सहकारी व्यवस्थापन, आर्थिक समावेशन, सहकारी विपणन, डिजिटल सहकारी संस्था आणि इतर विषयांमध्ये विशेष शिक्षण देईल. व्यावसायिक प्रशिक्षण आणि नवीनतम संशोधनाद्वारे सहकारी संस्था अधिक प्रभावी आणि स्पर्धात्मक

बनवल्या जातील. डिजिटल तंत्रज्ञान, डेटा विश्लेषण आणि कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या वापराद्वारे सहकारी संस्थांना आधुनिक तंत्रज्ञानाशी जोडले जाईल. आंतरराष्ट्रीय सहकारी संस्थांसोबत भागीदारी करून हे विद्यापीठ भारतीय सहकारी क्षेत्राला जागतिक स्तरावर स्पर्धात्मक बनवेल.

सहकारी शिक्षण, संशोधन आणि प्रशिक्षणाचे बळकटीकरण

सहकारी चळवळीला बळकटी देण्यासाठी संशोधन आणि प्रशिक्षणाचे विशेष महत्व आहे. त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठ विविध राज्ये आणि देशांमधील सहकारी धोरणांचा अभ्यास करेल आणि भारतासाठी योग्य सहकारी धोरणांवर संशोधन करेल. ते सहकारी क्षेत्रातील कामगार आणि व्यवस्थापकांसाठी वेळोवेळी विशेष प्रशिक्षण कार्यक्रम देखील आयोजित करेल.

सहकारी संस्थांना पर्यावरणपूरक धोरणांशी जोडले जाईल, ज्यामुळे शाश्वत विकासाला चालना मिळेल.

त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठ ही सहकारी क्षेत्रात उच्च शिक्षण देणारी पहिली संस्था असेल. त्याचे अभ्यासक्रम विशेषतः व्यावहारिक आणि रोजगाराभिमुख असतील, ज्यामध्ये हे समाविष्ट असेल:

सहकारी व्यवस्थापन: सहकारी संस्थांचे सुरळीत कामकाज आणि नेतृत्व कौशल्ये.
सहकारी वित्त: सहकारी बँका आणि वित्तीय संस्थांसाठी व्यावसायिक प्रशिक्षण.
डिजिटल सहकारी संस्था: सहकारी क्षेत्रात डिजिटल तंत्रज्ञानाचा समावेश.
सामुदायिक विकास आणि सहकार्य: ग्रामीण आणि शहरी भागात सहकारी चळवळीला चालना देणे.
कृषी आणि ग्रामीण सहकारी संस्था: कृषी-आधारित सहकारी संस्थांचे आधुनिकीकरण करणे.

अशाप्रकारे, हे विद्यापीठ भारतातील सहकारी चळवळीच्या सुवर्णयुगाची सुरुवात करणारी एक ऐतिहासिक संस्था ठरेल, ज्यामुळे 'विकसित भारत' हे ध्येय साध्य करण्यात सहकारी क्षेत्राची भूमिका प्रभावी होईल.

-अध्यक्ष, इफको

सहकारी चळवळ आणि 'विकसित भारताचे' ध्येय

भारत सरकार 'विकसित भारत 2047' च्या ध्येयाकडे वाटचाल करत आहे. यामध्ये सहकारी क्षेत्र महत्वाची भूमिका बजावू शकते. त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठ हे ध्येय साध्य करण्यासाठी खालील प्रकारे योगदान देईल:

स्वावलंबी भारत: सहकारी संस्था स्थानिक पातळीवर उत्पादन आणि विपणनाला प्रोत्साहन देऊन भारताला स्वावलंबी बनवतील.
रोजगार निर्मिती: सहकारी क्षेत्राच्या विस्तारामुळे लाखो तरुणांना रोजगार मिळेल.
कृषी क्षेत्रात क्रांती: कृषी सहकारी संस्थांना डिजिटल तंत्रज्ञानाशी जोडून शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढवले जाईल.
आर्थिक समावेश: सहकारी बँका आणि पतसंस्था ग्रामीण भारतात वित्तीय सेवा पुरवतील.

https://online.pubhtml5.com/dhhsc/qdje/ 28/32

7/10/25, 5:04 PM Sahkar Uday 25 issue - Marathi

श्रीलाल शुक्ल जन्मशताब्दी सोहळ्यात जम्मू आणि काश्मीरचे उपराज्यपाल भाषण देत होते.

सहकारी संस्था इफकोच्या प्राधान्यक्रमांमध्ये साहित्य आणि संस्कृतीचाही समावेश आहे.

सहकार उदय टीम

पद्मभूषण पुरस्कार विजेते आणि प्रख्यात हिंदी लेखक आणि व्यंग्यकार श्रीलाल शुक्ला यांचा जन्मशताब्दी सोहळा लखनौ येथील इंदिरा गांधी प्रतिष्ठान येथे आयोजित करण्यात आला होता. देशातील आणि जगातील पहिल्या क्रमांकाची सहकारी संस्था असलेल्या इंडियन फार्मर्स फर्टिलायझर कोऑपरेटिव्ह लिमिटेड (इफको) च्या भाषा, साहित्य आणि संस्कृती कक्षाने हा महोत्सव आयोजित केला होता. 31 डिसेंबर 1925 रोजी जन्मलेल्या श्रीलाल शुक्ला यांच्या जयंतीचे हे 100 वे वर्ष आहे. जम्मू आणि काश्मीरचे उपराज्यपाल श्री मनोज सिन्हा यांच्या हस्ते या कार्यक्रमाचे उद्घाटन झाले.

जन्मशताब्दी समारंभात, विविध सत्रांचे आयोजन करण्यात आले होते ज्यामध्ये श्रीलाल शुक्ल यांच्या कार्यावर चर्चा करण्यात आली, त्यांचे वाचन करण्यात आले, एक नाटक सादर करण्यात आले आणि त्यांच्या चरित्रावर आधारित एक लघुपट दाखवण्यात आला. कार्यक्रमाला संबोधित करताना, प्रमुख पाहुणे श्री मनोज सिन्हा यांनी श्रीलाल शुक्ला यांच्या साहित्यातील अभूतपूर्व योगदानाचे स्मरण केले आणि त्यांच्या वैयक्तिक जीवनातील अनुभव सांगितले. ते म्हणाले की, सहकार क्षेत्रातील आघाडीची संस्था असलेल्या इफ्कोच्या प्राधान्यक्रमांमध्ये साहित्य, कला आणि संस्कृतीचाही समावेश आहे.

कार्यक्रमाच्या पहिल्या सत्रात, चित्रकला आणि पुस्तक प्रदर्शनाचे उद्घाटन श्री मनोज सिन्हा यांच्या हस्ते झाले. या सत्रात, अभिनेते पंकज त्रिपाठी आणि अशोक पाठक यांच्या मनमोहक भागांच्या सादरीकरणाने श्रीलाल शुक्ला यांनी रचलेल्या राग दरबारीच्या पात्रांना जिवंत केले. दुसऱ्या सत्रात 'श्रीलाल शुक्ल: कुछ रंग, कुछ राग' मध्ये ज्येष्ठ लेखक श्री महेंद्र भीष्म यांनी त्यांच्या अनोख्या शैलीत श्रीलाल शुक्लांच्या सर्जनशील प्रवासाची जाणीव प्रेक्षकांना करून दिली.

लखनऊमध्ये आयोजित महोत्सवात श्रीलाल शुक्ला यांच्या कार्यावर चर्चा, इफ्कोचे अध्यक्ष श्री दिलीप संघानी आणि एमडी डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांनी आपले विचार व्यक्त केले.

उत्तर प्रदेश सरकारचे सहकार मंत्री जे.पी. एस. या सत्रात राठोड यांनी आपले विचार व्यक्त केले आणि साहित्य आणि श्रीलाल शुक्ला यांच्या आयुष्यातील अनुभव सांगितले.

'राग दरबारी : काल, आज आणि उद्या' या तिसऱ्या सत्रात कथाकार हिमांशू वाजपेयी, साहित्यिक डॉ. जयप्रकाश कर्दम आणि संपादक आशुतोष शुक्ला यांनी राग दरबारीचे आधुनिक जीवनातील प्रासंगिकतेवर व्यापक विवेचन केले. या सत्राचे अध्यक्षपद इफ्कोचे अध्यक्ष दिलीप संघानी यांनी भूषवले. आपल्या भाषणात त्यांनी त्यांच्या कामांचे वर्णन 'सत्याची घोषणा' असे केले. चौथ्या सत्रात, कवी-चित्रपट निर्माते श्री देवी प्रसाद मिश्रा यांनी श्रीलाल शुक्ला यांच्या जीवनावर आणि त्यांच्या कार्यावर बनवलेला लघुपट दाखवण्यात आला. या सत्रात लोकगायिका मालिनी अवस्थी आणि इफ्कोचे व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांनी संयुक्तपणे श्रीलाल शुक्ला यांच्या जीवनावर आणि सर्जनशील कार्यावर प्रकाश टाकला. मालिनी अवस्थी यांनी डॉ. अवस्थी यांच्या मार्गदर्शनाखाली इफको साहित्यिक चिंतांचे मनापासून कौतुक केले. या क्रमात, त्यांनी लोकजीवनाशी संबंधित त्यांची प्रसिद्ध लोकगीते - रेलिया बैरान पिया को लिए जाये रे, सैयाँ मिलाल लरकैयां में का करूं, इत्यादी गाऊन प्रेक्षकांना नाचायला भाग पाडले. मालिनी अवस्थी यांनी श्रीलाल शुक्ल यांच्या 'मकान' या कादंबरीचा विशेष उल्लेख करताना सांगितले की, त्यात वर्णन केलेली लोकगीते महिलांच्या जीवनाच्या स्थितीवर एक मजबूत आणि व्यापक भावना कशी सादर करतात. त्यांनी गायलेली अनेक लोकगीते श्रीलाल शुक्लाच्या विशाल सर्जनशील जगात प्रचलित असलेल्या एकाच विषयाची आहेत.

https://online.pubhtml5.com/dhhsc/qdje/ 29/32

7/10/25, 5:04 PM Sahkar Uday 25 issue - Marathi

प्रो. कन्हैया त्रिपाठी

सहकारी विद्यापीठामुळे देश बदलेल

भारतातील सहकाराचा हा सुवर्णकाळ आहे. सहकारात रस असलेले नेते आणि केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी सहकार चळवळीचा वेग वाढवला आहे. देशाचे पहिले सहकार मंत्री म्हणून त्यांनी कमी वेळात बरेच काही साध्य केले आहे, ज्यामुळे स्वातंत्र्यापासून आतापर्यंतच्या काळाच्या तुलनेत सहकार क्षेत्रातील त्यांचे काम सुवर्णाक्षरांनी लिहिले जात आहे. अलिकडेच, त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठ विधेयक, 2025 संसदेत मंजूर करण्यात आले आहे, जे देशाच्या ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला बळकटी देण्यात निश्चितच मोठी भूमिका बजावेल. लोकसभेत हे विधेयक सादर करताना, श्री शाह यांनी असेही म्हटले की, या विधेयकाच्या मंजुरीमुळे ग्रामीण अर्थव्यवस्था मजबूत होईल, स्वयंरोजगार आणि लघु उद्योजकता विकसित होईल, सामाजिक समावेश वाढेल आणि नवोपक्रम आणि संशोधनात अनेक नवीन मानके स्थापित करण्याच्या संधी देखील उपलब्ध होतील. संपूर्ण देशाला सहकार्याच्या भावनेने भारलेले आणि आधुनिक शिक्षणाने सुसज्ज असे एक नवीन सहकारी नेतृत्व मिळेल. स्वातंत्र्याच्या 75 वर्षांनंतर, देशाला पहिले सहकारी विद्यापीठ मिळत आहे.

देशात सहकार्याची भावना जागृत करण्याच्या आणि लोकांना स्वावलंबी बनवण्याच्या आणि 'सहकार्यातून समृद्धी' या संकल्पाने देशाला विकासाच्या मार्गावर पुढे नेण्याचे श्री शाह यांचे कार्य निःसंशयपणे प्रशंसनीय आणि अनुकरणीय आहे. या विद्यापीठाच्या स्थापनेमागील त्यांचा हेतू खूप उदात्त आहे. ते सहकारी क्षेत्राचा विकास आणि विस्तार करण्याचा प्रयत्न करीत आहेत आणि त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठाच्या माध्यमातून सहकार क्षेत्राची प्रशिक्षित मनुष्यबळाची गरज पूर्ण करू इच्छितात. ते म्हणाले की, सहकारी विद्यापीठ झाल्यानंतर त्यातील डिप्लोमा आणि पदवीधारकांना नोकऱ्या मिळतील. या विद्यापीठाच्या माध्यमातून आपण देशांतर्गत मूल्यासोबतच 'जागतिक मूल्य साखळी'मध्ये मोठे योगदान देऊ आणि 'नवीन युगातील सहकारी संस्कृती' देखील या विद्यापीठातून सुरू होईल.

सध्या देशभरात हजारो सहकारी शिक्षण-प्रशिक्षण संस्था पसरलेल्या आहेत, परंतु त्यांच्या अभ्यासक्रमांमध्ये कोणतेही मानकीकरण नाही. हे सहकारी विद्यापीठामार्फत व्यवस्थित केले जाईल. विद्यापीठात डिप्लोमा आणि पदवी अभ्यासक्रमांव्यतिरिक्त, सहकारी क्षेत्रात पीएचडी देखील दिली जाईल. यासोबतच, सहकारी क्षेत्रात काम करणाऱ्या सर्व विद्यमान कर्मचाऱ्यांसाठी अल्पकालीन प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम देखील आयोजित केले जातील. यामुळे आपल्या देशातील तरुणांना प्रशिक्षण मिळेल आणि आपण सहकारी विचारांना पुढे नेणारा बुद्धिजीवी वर्ग तयार करू. दरवर्षी सहकाराला प्रोत्साहन देणाऱ्या लाखो तरुणांनी डिप्लोमा, पदवी किंवा प्रमाणपत्र मिळवून सहकार चळवळीचा भाग व्हावे अशी श्री शाह यांची इच्छा आहे.

खरं तर, भारतातील सहकारी क्षेत्रात सर्वसामान्य जनतेचा मोठा सहभाग आहे. देशात स्वतंत्र सहकार मंत्रालयाच्या स्थापनेसह, सहकार क्षेत्राच्या उद्दिष्टांवर लक्ष केंद्रित करून काम केले जात आहे, ज्यामुळे सार्वजनिक चिंता वाढल्या आहेत. सर्वात चांगली गोष्ट म्हणजे देशवासीयांनी त्यांचा उद्योग, श्रम आणि त्यांचा सन्मान यांचा मेळ घालण्यास सुरुवात केली आहे. सहकार क्षेत्राला चालना देण्यासाठी जगभरात शैक्षणिक आणि कौशल्य विकास कार्यशाळा आयोजित केल्या जात असताना, भारतात सहकाराला चालना देणाऱ्या त्रिभुवन पटेल यांच्या नावावर असलेल्या विद्यापीठाद्वारे युवा संसाधने निर्माण करण्याचा संकल्प आणि चांगले प्रयत्न हे निश्चितच भारताला चांगले भविष्य प्रदान करण्याचा एक मोठा प्रयत्न आहे. या विद्यापीठाच्या माध्यमातून सहकारी तत्वे आणि उपक्रमांचा विस्तार होईल, सहकारी क्षेत्राला नवीन तंत्रज्ञानाचा फायदा होईल आणि ग्रामीण अर्थव्यवस्था देखील मजबूत होईल. याशिवाय, संशोधन आणि नवोपक्रम देखील वाढतील आणि सहकारी क्षेत्र तळागाळात मजबूत होईल. यामुळे देशाला उत्कृष्ट सहकारी कामगार उपलब्ध होतील. निःसंशयपणे, यामुळे सहकारी क्षेत्रातील संस्थांची कार्यक्षमता सुधारेल आणि प्रशिक्षित मानवी संसाधनांद्वारे पारदर्शकता वाढेल. डिजिटल इनोव्हेशन अंतर्गत सहकारी प्लॅटफॉर्मवर संशोधन, आंतरराष्ट्रीय मानकांनुसार सहकारी संस्थांची निर्मिती आणि नवीन निधी योजनांच्या विकासासाठी आर्थिक धोरणे तयार करणे यामुळे देशाचा विकास सुनिश्चित होईल.

-ते भारत सरकारमध्ये विशेष कर्तव्य अधिकारी होते आणि सध्या पंजाबच्या केंद्रीय विद्यापीठात प्राध्यापक आहेत.

https://online.pubhtml5.com/dhhsc/qdje/ 30/32

केंद्रीय सहकार राज्यमंत्री मुरलीधर मोहोळ यांनी पुण्यातील सहकारी व्यवस्थापन संस्थेच्या वैमनिकॉमच्या भेटींदरम्यान "सहकारातून समृद्धी आणणे" या आंतरराष्ट्रीय परिषदेच्या शोधनिबंधांच्या संग्रहाचे प्रकाशन केले. तसेच, त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठाच्या स्थापनेशी संबंधित मुद्द्यांवर संस्थेच्या डीन हेमा यादव आणि इतर वरिष्ठ अधिकाऱ्यांशी चर्चा केली.

सहकार क्षेत्राला बळकटी देण्यासाठी केंद्रीय सहकार मंत्रालयाने घेतलेल्या विविध उपक्रमांवर राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांशी चर्चा करण्यासाठी शिलाँग येथे आयोजित दोन दिवसांच्या (10-11 एप्रिल) राष्ट्रीय आढावा बैठकीचे उद्घाटन सहकार सचिव डॉ. आशिष कुमार भुतानी यांनी दीपप्रज्वलन करून केले.

इफ्कोच्या पालक युनिट आणि पहिल्या युरिया प्लांट कॉम्प्लेक्स कलोलच्या सुवर्णमहोत्सवी समारंभात सहभागी होण्यासाठी आणि इफ्को संचालक मंडळाच्या बैठकीचे अध्यक्षपद भूषविण्यासाठी कलोल प्लांटमध्ये पोहोचल्यावर व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांनी इफ्कोचे अध्यक्ष श्री दिलीप संघानी यांचे पुष्पगुच्छ देऊन स्वागत केले.

गांधीनगर येथे गुजकोमसोलच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित सेंद्रिय शेती परिसंवादाचे उद्घाटन इफ्कोचे अध्यक्ष श्री दिलीप संघानी यांनी दीपप्रज्वलन करून केले. या कार्यक्रमात विविध खत कंपन्यांचे प्रतिनिधी, कृषी विद्यापीठांचे प्रतिनिधी आणि शेतकरी सहभागी झाले होते. श्री संघानी यांनी इफ्को नॅनो खतांबद्दल आणि सेंद्रिय शेतीबद्दल सविस्तर माहिती दिली.

श्रीलाल शुक्ल जन्मशताब्दी सोहळ्यात प्रसिद्ध लोकगायिका पद्मश्री मालिनी अवस्थी, कथाकार हिमांशू वाजपेयी, जैनेंद्र सिंग आणि इफ्कोचे व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी उपस्थित होते.

इफ्कोची वार्षिक मार्केटिंग आढावा आणि धोरण बैठक गुरुग्राममधील एफएमडीआय येथे आयोजित करण्यात आली होती. ही महत्वाची बैठक इफ्कोचे मार्केटिंग डायरेक्टर श्री योगेंद्र कुमार यांच्या अध्यक्षतेखाली झाली. या काळात, राज्य विपणन व्यवस्थापकांच्या सहकार्याने भविष्यातील धोरणांवर विचारमंथन करण्यात आले.

भारतातील सहकार क्षेत्रात एक नवीन क्रांती घडत आहे. आतापर्यंत ते काही राज्ये आणि देशातील काही भागांपुरते मर्यादित होते, परंतु आता ते संपूर्ण देशात विस्तारित केले जात आहे. सहकारी क्षेत्र हे एक मजबूत अर्थव्यवस्था घडवण्यासाठी आणि ग्रामीण भागाच्या विकासाला चालना देण्यासाठी उपयुक्त आहे. सहकारी संस्थांमध्ये शेतकऱ्यांच्या वैयक्तिक समस्या सामूहिक शक्तीने सोडवण्याची आणि दैनंदिन जीवनातील सामान्य व्यवस्थेचे मोठ्या उद्योजकीय व्यवस्थेत रूपांतर करण्याची क्षमता आहे.

श्री नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान

Postal Registration No.: DL(S)-18/3560/2023-25
Published on 26-04-2023 Applied for RNI Registration/Exempted for Six Months vide ADG Posts Letter No.22-1/2023-PO, dt.21-04-2023